

ბათუმის შოთა რუთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ჰუმანიტარულ მეცნიერებთა ფაკულტეტი

ევროპეისტიკის დეპარტამენტი

ნინო ნიკოლაიშვილი

„მითოსურ-რელიგიური არქეტიპები და მათი ტრანსფორმაციის ფორმები კლავ
ლუსის შემოქმედებაში“

სპეციალობა-ლიტერატურათმცოდნეობა

(ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად)

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: პროფ. თ. სირაძე

ბათუმი

2021

შესავალი

მითოლოგიურ კრიტიკას ფუნდამენტური როლი აკისრია ლიტერატურის არქექტიპული საწყისების გამოვლენაში, თითოეული ავტორის ტექსტში დალექილი „კოლექტიური არაცნობიერისა“ (იუნგის ტერმინით) და საერთო საკაცობრიო კულტურული მეხსიერების რეპრეზენტაციაში, ლიტერატურასა და მითს შორის არსებული ღრმა და მყარი კავშირის დადგენაში. ეს ყველაფერი კი შესაძლებელი გახდა ინტერდისციპლინური მიდგომით: მითოლოგიური კრიტიკა მიმართავს როგორც ლიტერატურათმცოდნეობის ფუნდამენტურ კონცეპტებს, ასევე ფსიქოანალიზისა და ანთროპოლოგიის (კულტურული და სოციალური), მითის თეორიისა და სხვა დისციპლინების მეცნიერულ მონაპოვარს.

მსოფლიო ლიტერატურის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მხატვრული ტექსტი, რომელშიც ფენტეზის ჟანრში არის დამუშავებული და გადმოცემული მითოლოგიური და რელიგიური არექტიპები, სიმბოლოები, მოტივები, მითემები და ა.შ. არის კლაივ ლუისის „ნარნიის ქრონიკები“. სწორედ ამ კუთხით არის ეს ნაწარმოები საინტერესო და ღირებული, რომელიც ძალიან დიდ ინტერესს იწვევს ნებისმიერი ასაკის მკითხველში.

ნაშრომის მიზანია შევისწავლოთ ცნობილი ინგლისელი მწერლის, პოეტის, უნივერსიტეტის პროფესორის, რომანისტის, ფილოსოფოსის, თეოლოგისა და კრიტიკოსის კლაივ სტეპლ ლუისის მრავალწიგნიანი ნაწარმოები „ნარნიის ქრონიკები“, გავანალიზოთ მასში არსებული მითოლოგიური და რელიგიური არქექტიპები, სიმბოლოები და მოტივები, სხვადასხვა ფანტასტიკური გამოვლინებები და წარმოვაჩინოთ იგი მითოლოგიური კრიტიკის კონტექსტში.

საკითხის აქტუალობა, სიახლე და მნიშვნელობა: თანამედროვე კულტურულ სამყაროში, ლიტერატურასა და კინოინდუსტრიაში სულ უფრო აქტუალური ხდება ფენტეზის ჟანრში შესრულებული კულტურული პროდუქტები. ამდენად, აქტუალურია კომპლექსურად შევისწავლოთ ფენტეზის საწყისებთან მდგარი, ფენტეზის ჟანრის ფუძემდებელი ავტორების ტექსტები, რომელთა შორისაა კლაივ ლუისი.

ნაშრომში პირველადაა გაანალიზებული „ნარნის ქრონიკების“ მითოლოგიური საწყისები, როგორც ურთიერთგარდამავალი უძველესი მითორელიგიური ციკლების ერთიანი ჯაჭვი, ერთიანი მითორელიგიური სისტემა - შესაქმედან ესქატოლოგიამდე, ჩართული ოქროს ხანით, კოსმიური ციკლებით (იუგებით) და ყველა იმ თემით, რომელსაც აკადემიური კომპარატივისტული მითოლოგია სწავლობს.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა: მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე, ნაშრომის სტრუქტურა შემდეგია: შესავალი, შვიდი თავი და დასკვნა.

- პირველ თავში განხილულია მითოლოგიური კრიტიკის ძირითადი ტენდენციები და თანამედროვე მიდგომები. მისი განვითარების ეტაპები ქრონოლოგიურად და ასევე მისი როლი და მნიშვნელობა სხვადასხვა დისციპლინებში.
- მეორე თავში განხილულია კლავ ლუისის მოკლე ბიოგრაფია და მისი შემოქმედებითი გზა. ამავე თავშია განხილული ლუისის ხანგრძლივი და სირთულეებით აღსავსე გზა ათეიზმიდან ქრისტიანობამდე.
- მესამე თავში განხილულია კოსმოგონიური მითოსი, სამყაროს შექმნა ქაოსიდან, რომელიც სიმბოლოებითა და კონსტრუქციით ბიბლიური შესაქმეს მსგავსია. ამავე თავში განხილულია სამყაროთშორის მიმოსვლის სხვადასხვა სპექტრი.
- მეოთხე თავში აღწერილია კოსმიური ციკლების მონაცვლეობა, რომელიც იწყება „ოქროს ხანით“ და გრძელდება თანმიმდევრული რეგრესირებადი იუგებით - ნარნის ახალ-ახალი ფაზებით.
- მეხუთე თავში საუბარია „ნარნის ქრონიკებში“ არსებულ „გარდამავალ“ კრიზისებზე. ასევე საუბარია ნარნიაში დამდგარი „მარადიული ზამთრის“ ესქატოლოგიურ კრიზისზე. ამავე თავში საუბარია ლუისის „თეთრი ჯადოქრისა“ და ანდერსენის ზღაპრის „ყინულის დედოფლის“ მსგავსებაზე და „მარადიული ზამთრის“ ესქატოლოგიასა და ირანული ვარას მითთან კავშირზე.

- მეექვსე თავში განხილულია ნარნიის აღსასრული, აპოკალიფსი. რომელიც სინთეზურადაა წარმოდგენილი ბიბლიის, რაგნაროკის, „ნარნიის ქრონიკების“ და იპუვერას წინასწარმეტყველებით. ამავე თავში ვსაუბრობთ, თუ რა გავლენა მოახდინა პლატონის ფილოსოფიამ ლუისის შემოქმედებაზე.
- მეშვიდე თავში განხილულია „ნარნიის ქრონიკების“ გმირების ინიციაციები, მათი ინდივიდუალური ფუნქციები ნარნიაში მოგზაურობის დროს, უამრავი დაბრკოლებისა და პრობლემის გადალახვის ტრანსცენდენტური ძალა. ამავე თავში ლუისის გმირებს მოვარგეთ სხვადასხვა მკვლევრის მიერ შედგენილი გმირების სქემა.

თავი 1. მითოლოგიური კრიტიკის ძირითადი ტენდენციები და თანამედროვე მიდგომები შესავალი

მითოლოგიური კრიტიკა არის ინტერდისციპლინარული მიდგომის სახეობა. იგი მოიცავს და ერთმანეთთან აკავშირებს ანთროპოლოგიურ, ფსიქოლოგიურ, ისტორიულ და კომპარატივისტული რელიგიის შეხედულებებს. მისი კონცეფცია ძირითადად ეფუძნება ისეთ ფენომენებს, როგორცაა - არქეტიპი, სიმბოლო, მითემა, მითოლოგემა, გამოსახულება (სახე) და ა.შ.

მითოლოგიური კრიტიკა ცდილობს გამოავლინოს ამა თუ იმ ლიტერატურულ ტექსტში არსებული დაფარული ელემენტები და სტრუქტურები, რომელიც უშუალო მიმართებაშია მითოლოგიურ გამოვლინებებთან. ხშირად წაშლილია ზღვარი მითოსურ და რელიგიურ წარმოდგენებს შორის და ასეთი სტრუქტურები ლიტერატურულ ტექსტებში შემოდის, როგორც მითორელიგიური ეკლექტიკური მოდელები. მითოლოგიური კრიტიკა არის სპეციფიკური მიდგომა ლიტერატურისადმი, რომელიც „ცდილობს იპოვოს ის უნივერსალური და ღრმა პასუხები, რომლებიც მხატვრულ ნაწარმოებში მკითხველის დაინტერესებას იწვევს. მითოლოგიური კრიტიკოსები ცდილობდნენ გამოევიწყებინათ ძირითადი, განმეორებადი ნიმუშები, რომელიც მნიშვნელოვანია ლიტერატურისთვის და ადამიანურ გამოცდილებას ემყარება“ (Richardson, 2006: 110).

მითოლოგიური კრიტიკა არის ინტერდისციპლინური, რაც გულისხმობს მის კავშირს სხვადასხვა დისციპლინების შეხედულებებთან. მისი მთავარი კონცეპტები არის არქეტიპები, სიმბოლოები, მითემები, სიტუაციები და ლიტერატურაში ტრანსფორმირებული მითოლოგიური სიუჟეტები.

მე-19 საუკუნეში მითოლოგიური კრიტიკის არეალი გაფართოვდა, რაც ფსიქოლოგიასთან კავშირს გულისხმობს. ფსიქოანალიტიკოსებმა მითთა თხზვის პროცესი არაცნობიერს დაუკავშირეს და მითებისა და სიზმრების ერთნაირი სტრუქტურა აღიარეს.

თანამედროვე კრიტიკოსების ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ მითოლოგიურ კრიტიკასთან დაკავშირებული საკითხები სხვადასხვაგვარი და ჰეტეროგენული ხასიათისაა და ამ საკითხების გადაჭრა გარდაუვალი ხდება მითოლოგიური კრიტიკისთვის. მეორე ნაწილი კრიტიკოსებისა ცდილობდა გამოეკვლინა ლიტერატურისთვის მნიშვნელოვანი უნივერსალური და განმეორებადი ნიმუშები. ზოგი კრიტიკოსი კი თვლის, რომ მითოლოგიურ კრიტიკას გამამთლიანებელი ფუნქცია აკისრია და მისი ფასეულობები თანდაყოლილი და რადიკალურად ლიტერატურული ხასიათისაა.

ამას გარდა, ზოგადი დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ დაუშვებელია მითოლოგიური კრიტიკის განხილვა მხოლოდ ვიწრო, ფსიქოანალიტიკურ და არქეტიპულ ჭრილში. მითოლოგიური კრიტიკა გულისხმობს მითოლოგიების, რელიგიური და კულტუროლოგიური სიმბოლოების, მსოფლიო მოარული მითოლოგიური ფაბულების კომპლექსურად, ერთიანობაში გაანალიზებას. მითოლოგიური კრიტიკა უპირველესად გულისხმობს ფართომასშტაბიან მითოლოგიურ-კრიტიკულ მიდგომას ლიტერატურული ნაწარმოებებისადმი.

მითოლოგიური კრიტიკოსები ხშირ შემთხვევაში შეცდომას უშვებენ, როდესაც მითოლოგიური ხასიათის ნაწარმოებში, იქნება ეს ფენტეზი, მაგიური რეალიზმი თუ სხვა პოსტმოდერნისტული ტექსტები, იკვლევენ არქეტიპულ და ფსიქოანალიტიკურ მიდგომებსა თუ გამოვლინებებს, მაშინ როცა ისინი უნდა შეისწავლიდნენ ნაწარმოებს მთელ მითოლოგიურ, კომპლექსურ კონტექსტში.

მთელი ჩვენი შემდგომი მსჯელობა მიმართული „ნარნიის ქრონიკებისადმი“ იქნება სწორედ ამგვარი მეთოდოლოგიური მიდგომა, ლუისის ტექსტებს გავაანალიზებთ მითოლოგიურ, რიტუალურ და რელიგიურ ერთიან დიდ სურათში.

თავი 2.

2.1 კლავ ლუისის ცხოვრებისა და შემოქმედების გზა

კლავ სტეპლ ლუისი გახლდათ დიდი ირლანდიელი მწერალი, სწავლული, რადიო წამყვანი, მეცნიერი, ფილოსოფოსი და ღვთისმეტყველი. შეიძლება ითქვას, რომ ის იყო ყველაზე მნიშვნელოვანი ქრისტიანობის დამცველი მე-20 საუკუნეში.

ის აქვეყნებდა უამრავ წიგნს, კითხულობდა ლექციებს ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული მსმენელების წინაშე, მონაწილეობდა დისკუტებში. თუმცა ის აპოლოგეტად არ დაბადებულა. მან დიდი გზა განვლო, რათა ჭეშმარიტ სარწმუნოებას ზიარებოდა. ეს მას კარგად აქვს აღწერილი ავტობიოგრაფიულ ნაწარმოებში „სიხარულით გაოცებული“ (“Surprised by joy”). ეს არის მისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი წიგნი, რომელშიც აღწერილი აქვს მთელი თავისი ცხოვრება დაბადებიდან, მის ქრისტიანულად მოქცევამდე - 1930 წლამდე.

2.1. „ინკლინგები,“ ფენტეზი და ლუისის შემოქმედება

ლუისის შემოქმედების ფუნდამენტური ჟანრი არის ფენტეზი. სწორედ ამ ჟანრის კლასიკაა „ნარნიას ქრონიკების“ თითოეული წიგნი.

„ფენტეზი, როგორც ალტერნატიული სამყაროს ლიტერატურა, თავისი სიუჟეტური ქარგის მოსარგებად იყენებს იმგვარ ელემენტებს, როგორცაა ჯუჯები, ელფები, ფერიები, დრაკონები, ურჩხულები, ჯადოსნური საგნები, ჯადოსნური საკვები და სასმელი და სხვა, რომელიც მას ხალხურ რწმენა-წარმოდგენებთან, მითებთან, ლეგენდებთან, ჯადოსნურ ზღაპრებთან აკავშირებს“ (აბაკელი, 2013:44).

ლუისის შემოქმედება, როგორც ფენტეზის ჟანრის კლასიკა, ხასიათდება მითოლოგიური და რელიგიური მოტივების, არქეტიპების, ციკლების სიჭარბით. „ნარნიას ქრონიკებში“ ყველაზე ახლოს უახლოვდება და ერწყმის ერთმანეთს მითი და ფენტეზი, რელიგია და ფენტეზი. ამ მხრივ მისი შემოქმედება უნიკალურია.

ლუისი, როგორც ფენტეზის ჟანრში მომუშავე მწერალი, იყო ამ ჟანრის მიმდევარი მწერლებისაგან შემდგარი ოქსფორდის ლიტერატურული დისკუსიების

საზოგადოების - „ინკლინგების“ წევრი. „ინკლინგები“ აერთიანებდა XX საუკუნის ცნობილ აკადემიკოს-მწერლებს, რომელიც დაახლოებით 1933 წელს ჩამოყალიბდა და ძალიან ღირებული გახდა ლუისისთვის და ტოლკინისთვის. მათი წრე თანდათან იზრდებოდა.

2.2. ათეიზმიდან ქრისტიანობამდე

ლუისმა ჯერ კიდევ სასკოლო ასაკში, პიროვნული თუ ფილოსოფიური მიზეზების გამო, ზურგი შეაქცია სარწმუნოებას და მისი ადრეული წიგნები - განსაკუთრებით ლექსების პირველი ორი კრებული - ათეისტური სულისკვეთებითაა განმსჭვალული. ლუისის ათეისტური ხედვა, სამყაროში არსებული მრავალფეროვანი და მრავალრიცხოვანი სისასტიკის, ომების, სიძულვილის, ერთმანეთის გაუტანლობის და მსგავსი გარემოებებისაგან გამომდინარეობდა. მას მუდამ უჩნდებოდა კითხვები და მუდმივ ჭიდილში იყო საკუთარ თავთან. ის ვერ პოულობდა ღმერთს, პირველ რიგში საკუთარ თავში და შემდეგ სამყაროში და მტკინვეულად აღიქვამდა და ვერ იტანდა მას მისი არარსებობის გამო. ეს კარგად ჩანს მის ნაწარმოებში „ტკივილის პრობლემა“ (“The problem of pain”).

მოგვიანებით, ლუისში იღვიძებს რელიგიური გრძნობები და იგი ქრისტიანობას ეზიარება, რასაც მრავალი წინაპირობა ჰქონდა. პირველ რიგში მან აღმოაჩინა, რომ ყველა მისი საყვარელი ავტორი ქრისტიანი იყო. ერთ-ერთი მათგანი იყო ჩესტერტონი. მისმა ნაწარმოებმა „მარადიული კაცი“ (“The Everlasting Man”) ძალიან დიდი გავლენა იქონია მასზე, რადგან ქრისტიანობაში უმნიშვნელოვანესი საზრისი დაანახა. ამიერიდან იგი ქრისტიანობის აპოლოგეტად გვევლინება. მისი ყოველი ფრაზა გაჯერებულია ღვთიური სულისკვეთებით. იგი გამუდმებით ცდილობს დაიცვას, აჩვენოს და შთააგონოს ადამიანებს ჭეშმარიტი სარწმუნოების არსი, მიზანი და დანიშნულება.

ლუისის ცხოვრება, მისი განვლილი გზა, საკმაოდ რთული და მრავალფეროვანია - სავსე მწუხარებით, ემოციებით, ეჭვებითა და აღმაფრენით. მისი მთავარი მიზანი იყო ადამიანებისთვის ეგრძნობინებინა ყველაფერი ის, რაც თვითონ განიცადა და გადაიტანა. მათ გულუბამდე მიეტანა ის ღირებულებები, რაც რწმენას, სათნოებასა და ღირსებებს ბადებს და ავითარებს ადამიანში. მთელი მისი

შემოქმედება მისი პირადი სამყაროა, რომელიც გვიანდერძა, გაგვიძილა, შეგვაცვარა და მის იდუმალებას გვაზიარა.

თავი 3. „ნარნიის ქრონიკების“ კოსმოგონია - შესაქმე სიტყვით შესავალი

„ნარნიის ქრონიკები“, როგორც ფენტეზის ჟანრში დაწერილი მითოლოგიური პარადიგმული ტექსტი, მთელი თავისი არქექტიპული და მითოლოგიური არსენალით მითოლოგიურ ტრადიციას მიჰყვება. ეს ტრადიცია ყოველივეს „საწყისით“ და „საწყის დროში“, ანუ In illo tempore-ში („საწყის მითიურ დროში“) მომხდარი კოსმოგონიით, ანუ შესაქმის მითოსით იწყებს და ესქატოლოგიით - სამყაროს აღსასრულით მთავრდება.

ნარნიის ამბავიც კოსმოგონიით - „ნარნიის შესაქმით“ იწყება, რომელსაც კონკრეტული შემოქმედი ჰყავს ლომი ასლანის სახით. ნარნიის შესაქმე პირდაპირ იმეორებს მითოლოგიური შესაქმის აქტს მთელი თავისი არქექტიპული ნიუანსებით. ნარნია საკაცობრიო კულტურის, მთლიანი კოსმოსის ერთ კონკრეტულ ლიტერატურულ გამოვლინებად გვევლინება. მისი პროტოტიპი მითოსში განხორციელებული შესაქმის შედეგად წარმოშობილი პირველი კოსმოსია, რომელსაც საბოლოო სრულქმნისათვის მრავალი კატაკლიზმის გადატანა უხდება.

3.1. სიტყვით შესაქმის მითოლოგიური ნარატივები

კოსმოგონია (ბერძ. κόσμος - სამყარო და γοιή - დაბადება) ბერძნული სიტყვაა და სამყაროს შექმნას, დაბადებას ნიშნავს. კოსმოგონიური მითოსი მოგვითხრობს სამყაროს შექმნაზე, თუ როგორ გარდაიქმნა ქაოსი („უწყესრიგობა“) კოსმოსად („წყესრიგად“) დასაბამიერ საწყის დროში. შესაქმე გვიჩვენებს, თუ როგორ იქმნება სამყარო შემოქმედის მიერ, ან აღმოცენდება პირველბორცვიდან და ვითარდება ევოლუციის გზით.

არარაოდან შესაქმე ყოველთვის სიტყვიერ კოსმოგონიას გულისხმობს, რომელიც ტრანსცედენტული ბუნებისაა. სიტყვის უზენაეს ძალას უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს მითოლოგიურ და რელიგიურ ტრადიციაში და მნიშვნელოვნად გამოხატავს შემოქმედების არსს, პროცესს და ვერბალურ კომუნიკაციას შემოქმედსა და შექმნილს შორის. ენა იმეორებს და გადმოსცემს იმას, რაც გონებაში იბადება: „სიტყვა იმეორებს

გულის აზრს...“ (Немировский, 2000:8) - ნათქვამია ეგვიპტური მემფისის კოსმოგონიაში. ძველ ბერძნულ ენაში კი ცნება „ლოგოსი“ ერთსა და იმავე დროს „სიტყვას“, „აზრს“ და „გონებას“ ნიშნავს.

სიტყვით შესაქმე, რომელსაც დიდი მითორელიგიური ტრადიცია გააჩნია, საბოლოოდ გაამყარა და უდიდესი რელიგიური ავტორიტეტით დატვირთა ძველი აღთქმის ბიბლიურმა კოსმოგონიამ. „დასაბამიდან იყო სიტყვა, და სიტყვა იყო ღმერთთან და ღმერთი იყო სიტყვა. ის იყო დასაბამიდან ღმერთთან. ყველაფერი მის მიერ შეიქმნა, და უმისოდ არაფერი შექმნილა რაც კი შეიქმნა“ (იოან., 1-3:1). „თქვა ღმერთმა: იყოს ნათელი! და იქმნა ნათელი (დაბ., 1:3).

3.2. ნარნიის შესაქმე და შემოქმედი ღვთაება - ლომი ასლანი

ნარნიის შესაქმე სამყაროს სიტყვით შექმნის კოსმოგონიურ ხაზს მიჰყვება, სადაც „კოსმოსის“, ანუ ნარნიის შემოქმედ უზენაეს არსებად ლომი ასლანი გვევლინება. ასლანი მხოლოდ მითოლოგიური შესაქმის ღმერთის არქეტიპი არ არის, „ნარნიის ქრონიკების“ ავტორმა იგი მრავალი ქრისტიანულ-თეოლოგიური სიმბოლიზმითა და შტრიხით დატვირთა.

კოსმოგონიურ, შესაქმისეულ არქეტიპულ დატვირთვას იძენს მეეტლის სიმღერა, რომელმაც უკუნი სიბნელე დაინახა და სიმღერა წამოიწყო. ამ გალობას მოულოდნელი, ღვთაებრივი, კოსმოგონიური გაგრძელება მოჰყვა. ეს იყო ზებუნებრივი, მომაჯადოვებელი, ტრანსცენდენტური სიმღერა ლომი ასლანისა: „უკუნ სიბნელეში, ვიღაც მღეროდა, ხმა ძალზე შორიდან ისმოდა, ის ყველა მხრიდან ერთდროულად ჟღერდა. ეს მელოდიაც კი არ იყო. თუმცა ეს იყო გასაოცარი ბგერები“ (ლუისი, 2015: 103). ლომი ასლანის სიმღერა ნარნიის - იგივე „კოსმოსის“ შესაქმის მითოლოგიურ არქეტიპს იმეორებს: „ხშირად შესაქმის მითებში კრეაციული სიტყვის ფუნქციას კრეაციული სიმღერაც ასრულებს. ობობა - სას სისთინაკო Sús 'sístinnako - განაგრძობდა სიმღერას, ვიდრე თავისი შესაქმე არ დაასრულა“ (Stevenson, 1894:27), - ვკითხულობთ სამხრეთ ამერიკის პუებლოს ტომის კოსმოგონიურ მითში.

სიმღერა შესაქმის ინსტრუმენტია ინდური ვედებისა და ბრაჰმანების შესაქმის ღვთაებისთვის: „შეიპყრო პრაჯაპატი შთამომავლობის შექმნის სურვილმა, იგი მღეროდა ჰიმნებს და იღწვოდა. მან თავისთავს მიანიჭა თვითგანაყოფიერების ძალა

და თავისი პირიდან, სუნთქვით დაბადა ღმერთები“ (Satapatha-Brahmana, 11:1:6:7; თავდგირიძე, 2021: 47).

ნარნიის შესაქმნის დასასრულს კრეაციული, შესაქმნისეული სიტყვა კიდევ ერთხელ მოგვევლინება მთელი თავისი თეოლოგიურ-ონტოლოგიური შინაარსით. ლომმა ასლანმა დაასრულა სამყაროს (ნარნიის) შექმნა და წარმოთქვა: „ნარნია, ნარნია, გაიღვიძე. გიყვარდეს. იაზროვნე. ილაპარაკე. დაე, გამოიღონ ხეებმა მოსიარულე ფესვები. დაე, ამეტყველდნენ მხეცები. დაე, იქმნას წყლები შენი ღვთაებრივი“ (ლუისი, 2015: 118).

ნარნიის ქრონიკებში კლასიკურად არის გადმოცემული წყვდიადიდან სიტყვით შესაქმნე. ნარნიის ქრონიკები იქმნება კოსმოგონიური მოდელით, რომელიც არის შესაქმნე სიტყვით და სიმღერით, გალობით. ეს არის პარალელური, ლიტერატურული ვერსია მითოლოგიური კოსმოგონიის, რომელსაც მემფისის, ჰელიოპოლისის ეგვიპტურ კოსმოგონიებში, აგრეთვე ინდური პრაჯაპატისა და მაიას ტომის კოსმოგონიებში ვხვდებით.

3.3. ნარნიის პირველი მეფე და მეფე-დემიურგის ინტრონიზაციის მითოსური არქეტიპი

ნარნიის სიტყვით შესაქმნეს აგვირგვინებს კიდევ ერთი საკრალური, კოსმოგონიური აქტი - მეფე-დემიურგად კურთხევის, ინტრონიზაციის კოსმოგონიური რიტუალი. რიტუალით ინტრონიზირებულ მეფე-დემიურგს ღვთაებრივი მადლმოსილება მიენიჭა და ნარნიის მოვლა - პატრონობა დაეკისრა. ის ამიერიდან კოსმიური წესრიგის ცენტრად ითვლება. „მეფე ერთგვარად კოსმოსის სტაბილურობის, ნაყოფიერებისა და აყვავების პასუხისმგებელი ხდება“ (ელიადე, 2009: 39)) და მეფედ კურთხევის, კორონაციის რიტუალი კოსმოგონიურ რიტუალს შეესაბამება. ლომი ასლანი მიმართავს მეეტლეს და მის მეუღლეს: „შვილნო ჩემნო, თქვენ იქნებით ნარნიის პირველი მეფე და დედოფალი. თქვენ იქნებით სამართლიანი მსაჯულნი; დაიცავთ მათ აღზევებულ მტერთაგან“ (ლუისი, 2015: 140).

ა.მ ჰოკარტმა შენიშნა, რომ კუნძულ ფიჯიზე ინტრონიზაციის ცერემონიას ჰქვია “creation of the world,” „სამყაროს შექმნა.“ ინდოელი მეფის კურთხევა სამყაროს აღდგენას შეიცავდა. მომავალი ხელმწიფის ცხოვრებას თანმიმდევრულად

იმეორებდა რიტუალის სხვადასხვა ფაზა (ელიადე, 2009: 38). ჯადოქრის დისწულში კი მომავალი ნარნიის მეფე თავად ესწრება შესაქმეს, ანუ მის თვალწინ კოსმოგონიურ მითს მიეცა დასაბამი.

ამდენად, „ნარნიის ქრონიკები“ თანმიმდევრულად იმეორებს მითოლოგიურ კოსმოგონიურ არქეტიპებს, რომელიც სამყაროს შესაქმნის შემდეგ აუცილებლად გულისხმობს მეფე-დემიურგის, როგორც უზენაესი ღვთაების მიერ ხელდასხმული მიწიერი ორეულის - თავად ღვთაების იპოსტასის ინტრონიზაციას.

3.4. კოსმიური სფეროების დამაკავშირებელი ღერძისა და სამყაროთშორისი გასასვლელების არქეტიპები „ნარნიის ქრონიკებში“

ლუისის პერსონაჟები ჩვენი სამყაროდან - დედამიწიდან - მაგიური ბეჭდებით გადატყორცნილნი არიან ფენტეზის სამყაროში - ლომი ასლანის მიერ შექმნილ ნარნიაში: ბავშვები, მეეტლე და მისი ცხენი, რომელთაც მალევე დიდი კოსმოგონიური პასუხისმგებლობა დაეკისრება, ჯადოქარი ჯადისი და მთავარი მიზეზი მათი აქ ყოფნისა და ამასთანავე ბეჭდების მომპოვებელი, ჯადოქარი, ბიძია ენდრიუ, რომლებიც გახდნენ ახალი საყაროს შექმნის თანამონაწილენი და პირველსაწყისთან დაბრუნების, რიტუალის თანაზიარნი. ყველანი ესენი სამყაროს მოდელის არქიტექტონიკაში კოსმოსის სამ სფეროს განასახიერებენ პერსონიფიცირებული ანთროპომორფული სახით - ზესკნელის სახეა ლომი ასლანი, შუა სკნელის/დედამიწის სახეა - ბავშვები, ხოლო ქვესკნელის, ხტონური სამყაროს დემონური წარმომადგენელია ჯადოქარი.

სწორედ ამ სამი სფეროს ერთიანობა, ურთიერთშეკავშირებული კოსმიური ღერძით, განსაზღვრავს კოსმოსის საბოლოო სრულყოფილი მოდელის სტრუქტურას. სამყაროს სამი სფერო ნებისმიერ მითოლოგიაში, ნებისმიერ ტრადიციაში წარმოადგენს სამი ნაწილის, სამი სფეროს ერთობლიობას.

„ნარნიის ქრონიკები“ აგებულია არა მხოლოდ სამი სკნელის/სფეროს პრინციპით, არამედ მასში აგრეთვე მოცემულია ამ სფეროთა შემაკავშირებელი მედიაციური რგოლი - კოსმიური ღერძის არქეტიპი, რომლის გარეშეც კოსმიური მოდელი ვერ მიიღებს საბოლოო მყარი სტრუქტურის სახეს. „კოსმიური ღერძი მითოსიუჟეტებში მატერიალიზებულია ცისა და მიწის დამაკავშირებელი

ვერტიკალური ფორმის მქონე კოსმიური სიმბოლოებით - კოსმიური მთა, სიცოცხლის ხე, ბოძი, კიბე, ხიდი, კვერთხი ან ანთროპოლოგიური პერსონაჟები. კოსმიური ღერძი აქტიურია, როგორც სკნელებს/სფეროებს შორის გადასასვლელი ადგილი. მისი საშუალებით სხვადასხვა სამყაროებში გადადიან სამყაროს სხვადასხვა არსებები - ღვთაებები, მითიური გმირები, ზებუნებრივი, ზოომორფული და ადამიანური არსებები“ (თავდგირიძე, 2021:106).

„ნარნიის ქრონიკებში“ სამყაროთშორისი გადასასვლელი კოსმიური რგოლის არქექტიპის ორ ტიპოლოგიურად დაახლოებულ, მაგრამ ჟანრობრივად განსხვავებულ ფორმას ვხვდებით:

ა) წმინდა მითოლოგიური, რომლებიც ყოველთვის მისტიკური ბუნების რომელიმე ნაწილში მდებარეობს: ვაშლის ხე, სამყაროთშორისი ტყე.

ბ) ლიტერატურული: ფენტეზისთვის დამახასიათებელ გადასასვლელ პორტალებს. ესენი თავისთავად მითოლოგიური გადასასვლელის არქექტიპს იმეორებს და მის მხატვრულ-ლიტერატურულ ვარიაციებს წარმოადგენს. ეს ლიტერატურულ-ფენტეზური პორტალები, მითოლოგიურისაგან განსხვავებით, ხშირად ადამიანის საცხოვრისში მდებარეობს. „ნარნიის ქრონიკებში“ ასეთი ფენტეზურ-ლიტერატურული გადასასვლელი პორტალებია - კარი, გარდერობი/კარადა, სურათი, ბეჭედი.

ამდენად, „ნარნიის ქრონიკებში“ თითოეული პერსონაჟი, ისევე როგორც მისი სამკვიდრო თუ გადასასვლელი ლიმინალური ზღურბლი, მიემართება და გამოხატავს სამყაროს კოსმიური არქიტექტონიკის რომელიმე რგოლს. „კოსმოსისა“/ნარნიის და პერსონაჟთა ამგვარი კონფიგურაცია, როგორც ჩანს, ლუისისათვის მიზანმიმართული გადაწყვეტილებაა - ყოველივე შეუსაბამოს მითოლოგიური კოსმიური მოდელის ტრადიციულ სტრუქტურას.

თავი 4. ციკლური დროისა და „ოქროს ხანის“ არქექტიპი „ნარნიის ქრონიკებში“

4.1. ციკლური დროის მითოსური არქექტიპი

ნარნიის შესაქმე კოსმოგონიური მითოსის არქექტიპულ სტრუქტურას იმეორებს. მითოლოგიური ტრადიციის მიხედვით, შესაქმე საწყის დროში - ე. წ. In Illo Tempore-ში ხდება, რასაც სამყაროს მომდევნო ეპოქები მოსდევს - სანსკრიტული

ტერმინით - „იუგები“, რომელსაც ბერძნულ ტრადიციაში ლითონის ეპოქები შეესაბამება. იუგები თავის მხრივ ერთიანდება კოსმოსის ერთ დიდ სასიცოცხლო ციკლში. კოსმოსის ერთ სრულ სასიცოცხლო ციკლს შემოსაზღვრავს დიდი კოსმიური ციკლი - ბერძნულ ტრადიციაში - „ეონი“, ხოლო ინდურ ტრადიციაში - „მაჰაიუგა“.

ამდენად, მაჰაიუგა/ეონი დაყოფილია დროის მცირე ციკლებად, იუგებად: კრიტა-იუგა, ტრეტა-იუგა, დვაპარა-იუგა, კალი-იუგა. დიდი მაჰაიუგას დასასრულს სამყარო ქაოსს უბრუნდება და ხელახლა იქმნება, თავიდან აღმოცენდება არარადან. ციკლურობის კონცეფცია - სამყაროს პერიოდული განადგურებისა და მისი ხელახალი შესაქმნის რწმენა - ჯერ კიდევ „ათჰარვა ვედაში“ გვხვდება. ინდური ფილოსოფია ავითარებს და იმ მწყობრ რიტმულ სისტემას ქმნის, რომელიც შესაქმნის პერიოდულობას და კოსმიურ ნგრევას მართავს. თითოეულ იუგას წინ უძღვის „განთიადი“ და მთავრდება „სადამოს ბინდით“. ისინი ეპოქებს ერთმანეთთან აკავშირებენ (ელაიდე, 2017:147).

ციკლურობის იდეას ვხვდებით სხვა ძველი ცივილიზაციების მითოლოგიებშიც. ციკლურობის იდეა მითონარატიულად არის გაშლილი სკანდინავიური რაგნაროკის მითოსის ესქატოლოგიურ იდეოლოგიაში. სკანდინავიური უზენაესი ღმერთი ოდინი დაიბადა თითქმის დროსთან ერთად - „როცა დრო იყო ძალიან ახალგაზრდა.“ ოდინმა იცის, რომ მისი სამყარო ბერდება და „მალე“ - „მის დროში,“ მისი სამყარო დაიშლება და შეერწყმება პირველარსებული წყლის სტიქიას. ამერიკული ცივილიზაციების - აცტეკებისა და მაიას ცივილიზაციების მითოლოგიებში, კოსმიური ციკლურობის იდეა გამოხატულია მზის ეპოქების თანმიმდევრული ცვლით. მზის ყოველი წინა ეპოქა ნადგურდება და ახალი მზის ეპოქა იწყება (თავდგირიძე, 2021:176).

კოსმიური მცირე ციკლების/იუგების იდეაში უმნიშვნელოვანესია საწყისი იუგა/ხანა, რომელიც არის სრულყოფილი, უცოდველი და უკვდავი საკაცობრიო თაობის ხანა. ამ საწყის იუგას თავისი სრულყოფილებიდან გამომდინარე შეესაბამება ოქროს ლითონი და იწოდება „ოქროს ხანად“, აგრეთვე - „მარადიული ზაფხულის“ ხანად. ოქროს ხანა სხვადასხვა რელიგიებში სხვადასხვა ნარატიული თუ ონტოლოგიური ფორმით გვხვდება, მაგ. იუდაისტურ რელიგიებში ეს არის ადამიანის სამოთხეში ყოფნის პერიოდი. არქაულ რელიგიებში სამოთხის ხანა

ადამიანის უკვდავებასა და ღვთაებასთან უშუალო ახლო კავშირს უკავშირდება, რომლის დაკარგვის ნოსტალგია გარკვეულ „ტრავმად“ გასდევს მთელ საკაცობრიო შემდგომ ცხოვრებას (ელიადე, 2018: 88-107).

4.2. ნარნიის საწყისი დრო - „მარადიული ზაფხულის“/ „ოქროს ხანის“ არქეტიპი

ნარნიის შესაქმე, რომელიც კოსმოგონიური მითოსის არქეტიპულ სტრუქტურას იმეორებს და ციკლურობის კონცეფციას ახორციელებს, საწყისი დროის სრულყოფილი ფაზით იწყება: ნარნიის სახით წარმოდგენილია ოქროს ხანის, პირველი, სამოთხისებური, კრიტა-იუგას არქეტიპის ლიტერატურულ-მხატვრული მოდელი. „ნარნიის ქრონიკებში“ ავტორი ამაზე ხაზგასმულად მიგვითითებს.

კლაივ ლუისი ნარნიას „ოქროს ხანის“ უამრავ ნიშან-თვისებას მიაწერს და „მარადიული ზაფხულის“ არქეტიპულ ხაზს ავითარებს. ამას მოწმობს ის ნაყოფიერი მიწაც, რომელიც ნარნიაშია და რომელზეც ყველაფერი ყვავის და ყველაფერი ნაყოფიერდება. „ჩვენ ისეთ მიწაზე ვდგავართ, სადაც ყველაფერი ხარობს, თვით ლამპიონიც კი. სადაც ყველაფერი იზრდება, იფურჩქნება და ხარობს“ (ლუისი, 2015:113), - ნათქვამია „ნარნიის ქრონიკების“ პირველ წიგნში. ნარნიის არსებობის პირველი ხანა რომ „მარადიული ზაფხულის“ ოქროს ხანაა ეს ფავნის მონათხრობიდანაც ჩანს. გარდერობიდან ნარნიაში მოხვედრილ ლუისის შეხვდა ფავნი, რომელიც ძველი ნარნიის შესახებ მოუყვა: „.....უყვებოდა იმ ზაფხულზე, როცა ტყეები მწვანედ ჰყვავოდნენ და მათ სტუმრად გასუქებულ სახედარზე ამხედრებული მოხუცი სილენოსი ეწვეოდათ ხოლმე, ხანდახან კი - თავად ბახუსიც. მაშინ თურმე ნაკადულები ღვინოდ იქცეოდნენ და მთელი ტყე კვირების განმავლობაში ლხენას ეძლეოდა“ (ლუისი, 2015;21).

მარადიული ზაფხულის/ოქროს ხანის არქეტიპის ნარატიული ხაზის განვითარების პარალელურად, ლუისი ტერმინოლოგიური არსენალით ცდილობს ნარნიის სამყაროსა და მითოლოგიური „ოქროს ხანის“ იდენტიფიცირებას. ტერმინოლოგიური დამოწმება „ნარნიის ქრონიკების“ სხვადასხვა წიგნში ძალიან თვალსაჩინოდ ხუთჯერ მაინც ფიქსირდება:

1. „უფლისწულ კასპიანში“ აღმზრდელი კასპიანს აძლევს საყვირს და თან ეუბნება „ეს თვით დედოფალ სუზენის ჯადოსნური საყვირია, რომელიც მან ნარნიიდან გაუჩინარებამდე და *ოქროს ხანის* დასრულებამდე აქ დატოვა“ (ლუისი, 2016:65). ეს

სიტყვები ორმაგად საყურადღებოა, რადგან ერთი მხრივ, ადასტურებს ნარნიას „ოქროს ხანის“ არსებობას და მეორე მხრივ, ამ პირველი ეპოქის დასასრულს, რაც ბუნებრივად გულისხმობს მომდევნო ხანის/იუგის დადგომასა და შესაბამისად, ნაწარმოებში ციკლურობის იდეის განვითარებას.

2. ამავე წიგნში აღმზრდელი კასპიანის შეკითხვაზე მართლაც არსებობდნენ თუ არა ძველი მეფეები, დედოფლები და კუდიანი, პასუხობს: „რასაკვირველია, ნარნიის ისტორიაში მათი მეფობა *ოქროს ხანის* სახელით შევიდა. ამ მიწა-წყალს ისინი არასოდეს დაუვიწყნია“ (ლუისი, 2016:58).

3. ამავე წიგნში პიტერი, ნარნიის პირველი მეფე და ამავე დროს ბავშვებს შორის ერთ-ერთი, რომელმაც არაერთხელ იხსნა ნარნია მტრებისგან, „ცდილობს გაიხსენოს ის ენა, რომლითაც დიდი ხნის წინ, *ოქროს ხანაში*, მსგავს ტექსტებს წერდა“ (ლუისი, 2016:172).

4. „ნარნიის ქრონიკების“ ერთ-ერთი წიგნი - „ცხენი და მისი ბიჭუნა“, სწორედ ასე იწყება: „ეს ამბავი ნარნიაში, კალორმენსა და მათ მიმდებარე მხარეებში სწორედ მაშინ მოხდა, როცა ნარნიაში *ოქროს ხანა* იდგა და ქვეყანაში მეფეთ-მეფე პიტერი მეფობდა“ (ლუისი, 2016:11).

5. ამავე წიგნში ზღარბი უყვება შახტას, თუ როგორ დადგა ნარნიაში ოქროს ხანა ჯადოქრის განადგურების შემდეგ: „კუდიანის დამარცხებისა და მარადიული ზამთრის წასვლის შემდეგ ნარნიაში *ოქროს ხანა* დადგა“ (ლუისი, 2016:167).

ამდენად, „ნარნიის ქრონიკებში“ კ. ს. ლუისი მიზანმიმართულად ახორციელებს მითოლოგიურ კოსმოლოგიურ სქემა-სტრუქტურას: ნარნიის შესაქმე და მისი კოსმოლოგიური რიტმი კოსმიური ციკლური დროის რიტმით არის გამყარებული: იგი იწყება „ოქროს ხანით“ და გრძელდება თანმიმდევრული რეგრესირებადი იუგებით - ნარნიის არსებობის ახალ-ახალი ფაზებით.

ამასთან, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ მითოლოგიური ციკლების კონცეფცია მრავალფეროვანი მითებით გადმოგვცემს იმ ესქატოლოგიურ ტენდენციებს, დიდი თუ მცირე მასშტაბის კრიზისებს, რომელიც ჩვეულებრივ, ერთი იუგადან მეორეში გადასვლას მოსდევს და საბოლოოდ დიდი ესქატოლოგიით - სამყაროს საბოლოო განადგურებით სრულდება, რომლის შემდეგ სრულიად ახალი შესაქმე უნდა დაიწყოს. **სწორედ ეს იუგებს/ფაზებს შორის გარდამავალი ესქატოლოგიური**

კრიზისები გვევლინება „ნარნიის ქრონიკების“ სხვადასხვა წიგნის შემაკავშირებელ სტრუქტურულ ღერძად. „ქრონიკის“ თითოეული წიგნის კრიზისი მითოლოგიური კოსმიური ციკლების გარდამავალი კრიზისებია. ლუისი ბუკვალურად მიჰყვება და იმეორებს „გადასვლების კრიზისების“ მითოლოგიურ ტრადიციასაც, რაზეც მომდევნო თავში ვისაუბრებთ.

თავი 5. „გარდამავალი“ კრიზისები და ესქატოლოგიები „ნარნიის ქრონიკებში“

5.1. „ნარნიის ქრონიკების“ „გარდამავალი“ კრიზისების ტიპოლოგია

მითოლოგიური პარადიგმების თანახმად კოსმიური ოთხი მცირე იუგის, ციკლების მონაცვლეობა, ერთმანეთში გადასვლა დაკავშირებულია ესქატოლოგიურ გამოვლინებებთან, კატაკლიზმებთან, დიდი თუ მცირე მასშტაბის კრიზისთან. სამყარო უახლოვდება აღსასრულს, რასაც მყისიერად მოსდევს მისი ხელახალი აღორძინება. როგორც მ. ელიადე წერს: „სამყარო ბუნებრივად ქრებოდა იმ უბრალო ფაქტის გამო, რომ იმ მანძილმა, რომელიც მას ჰყოფდა „საწყისებისაგან“, უკიდურეს ზღვარს მიაღწია“ (ელიადე, 2009:51).

თუმცა, გარკვეულ მითებში წარღვნა უკავშირდება ღვთაების განრისხებას კაცობრიობაზე მათი ცოდვების გამო. როგორც მ. ვიცელი წერს, თავდაპირველი წარღვნა, რომელმაც თითქმის მთელი კაცობრიობა გაანადგურა, ყველაზე მეტად ცნობილია ბიბლიიდან და უძველესი მესოპოტამიური გილგამეშის ეპოსიდან - მსოფლიო ლიტერატურაში ყველაზე ძველი წიგნის ვერსიით. ვერსიისა, რომელთა მიხედვით ღვთაებამ ხმაურიანი და ბოროტი კაცობრიობის დასჯა გადაწყვიტა წარღვნით (Witzel, 2012:177). ქართული ესქატოლოგიური მითის მანუკას და ჯანუკას ციკლის ვერსიათა უმრავლესობაშიც წარღვნის გამომწვევ მიზეზად მიჩნეულია „ცოდვა“, რომელიც ჩადენილია წყლის ხარის მიმართ (თავდგირიძე, 2021: 68). საბოლოო ჯამში, მითოსური ტრადიცია ცალსახად გვამცნობს სამყაროს აღსასრულის ნამდვილ მიზეზს, რომელსაც „მხოლოდ ფორმალურად აქვს კავშირი საკაცობრიო ცოდვებთან. ესქატოლოგიის ნამდვილი მიზეზი კოსმოსის ციკლური დროის დოქტრინას უკავშირდება - კოსმოსი ბერდება, ილღება, იფიტება და ილუპება“ (თავდგირიძე, 2001:68).

„ნარნიის ქრონიკებში“ კრიზისები და ესქატოლოგიები უშუალოდ არის დაკავშირებული არა იმდენად ნარნიის ცოდვებთან, რამდენადაც კოსმოსის ციკლურ კონცეფციასთან - თითოეული „იუგიდან“ მომდევნო იუგაში ე.წ. „გარდამავალ“ და ახალი იუგის დამყარების მოვლენასთან, რომელიც კარგად სჩანს „ნარნიის ქრონიკების“ შვიდივე წიგნში.

5.2. „მარადიული ზამთრის“ ესქატოლოგია და „თეთრი ჯადოქარი“

ნარნიის „მარადიული ზაფხულის“ ანტიპოდურია ნარნიაში დამდგარი ესქატოლოგიური კრიზისი - „მარადიული ზამთარი“. პირველი ესქატოლოგიური გამოვლინება იწყება ნარნიაში განხორციელებული გამყინვარებით. ამ კრიზისის შესახებ მოთხრობილია წიგნში - „ლომი, კუდიანი და გარდერობი“, სადაც უკვე ნათლად ჩანს ნარნიაზე გაბატონებული თეთრი ჯადოქარი - ჯადისი და მისი დემონური სტიქია - გამანადგურებელი გამყინვარება და „მარადიული ზამთარი“.

როგორც სამეცნიერო ლიტერატურაში არის აღნიშნული, ნარნიის ქრონიკების „გამყინვარების“ ეპიზოდისა და თავად ერთ-ერთი მთავარი პერსონაჟის, ჯადისის, სახის შემქნაში დიდი როლი ითამაშა ქრისტიან ანდერსენის ზღაპარმა „თოვლის დედოფალი“. ამ ორ ტექსტს შორის მსგავსება მართლაც თვალშისაცემია.

როცა ანდერსენის „თოვლის დედოფლისა“ და ლუისის „ნარნიის ქრონიკების“ თეთრი ჯადოქრის სიუჟეტის პარალელებზე ვსაუბრობთ, ბუნებრივად დგება საკითხი: იყო თუ არა ლუისისთვის ანდერსენის სიუჟეტი ლიტერატურული პირველწყარო, თუ ლუისიც და ანდერსენიც, ორივე საერთო მითოლოგიური პირველწყაროდან სარგებლობდა. ლუისის შემთხვევაში, იმდენად აშკარაა პარალელები ანდერსენის სიუჟეტთან, რომ ჯადისის სახის ფორმირებაში ანდერსენის „თოვლის დედოფლის“ დიდი წილი ეჭვს არ იწვევს. რაც შეეხება თავად ანდერსენს, „თოვლის დედოფლის“ სიუჟეტი, მიუხედავად სრულყოფილი ლიტერატურული დამუშავებისა, ანდერსენისთვისაც არ ყოფილა მთლიანად ორიგინალური, არამედ, დაფუძნებული იყო გაცილებით ძველ - მითოლოგიურ პირველწყაროზე, რომელიც სკანდინავიური მითოსი უნდა იყოს. ამერიკელი მწერლის სტეფანი კასტელანოს თანახმად, ანდერსენმა „თოვლის დედოფლის“ მოდელი შექმნა სკანდინავიური ქალღმერთის სკადის (Skadi) მიხედვით (Castellano, 2014).

ეს პარალელი გვაფიქრებინებს, რომ ლუისი თეთრი ჯადოქრის - ჯადისის ლიტერატურული სახის დამუშავებისას სარგებლობდა, როგორც ანდერსენის „თოვლის დედოფლის“ მოტივებით, ასევე მისთვის, ისევე როგორც ანდერსენისათვის მთავარი პირველწყაროთი - სკანდინავიური მითოლოგიით.

ამდენად, ლუისის „ნარნის ქრონიკების“ მეორე წიგნში - „ლომი, კუდიანი და გარდერობი“, ჯადისის სახით შემოყვანილია პირველი ანტაგონისტური პერსონაჟი, რომელსაც უკავშირდება თავდაპირველი ესქატოლოგიური ხასიათის კრიზისი - „მარადიული ზამთარი“, „გამყინვარება“. თავად ეს ესქატოლოგიური სიუჟეტი, რომელსაც ლუისი იყენებს - „მარადიული ზამთარი“, თავისი გენეზისით ინდო-ირანული მითოლოგიური წარმომავლობისაა და მას ვიცნობთ ირანული „ვარას“ მითის სახით.

5.3. „მარადიული ზამთრის“ ესქატოლოგია და ირანული ვარას(Vara) მითი

სამყაროს ესქატოლოგია თოვლით და ყინულით ინდო-ირანულ მითოლოგიურ ტრადიციაში კარგად ცნობილი სიუჟეტია, რომელიც უკავშირდება ირანული მითოლოგიის პირველ მეფეს იმას, რომელიც არის პირველი მოკვდავი და იმავდროულად, - საიქიოს ღვთაება. „ისევე, როგორც შეიქმნა ცოცხალი სამყარო, ასევე შეიქმნა მოკვდავთა სამყარო. თავდაპირველი მამა, იმა, რომელიც შესაბამისობაშია ვედურ იამასთან, იყო პირველი მეფე, ცივილიზაციის ფუძემდებელი. ის აგრეთვე იყო პირველი მოკვდავი და სიკვდილის შემდეგ საიქიოს მეფე. იმამ, როგორც ქმნადობის მითის მონაწილემ, სამჯერ გააფართოვა დედამიწა, რაც გვახსენებს ვედურ მითს, ვიშნუს სამ ნაბიჯს, რომელშიც შეეცადა ჭარბი მოსახლეობა დაეხინავებინა. იმა იყო როგორც სულიერის, ისე მატერიალური სამყაროს ლიდერი და ადამიანების განმანათლებელი“ (Ara, 2006:259). როგორც პირველი ადამიანი და ოქროს ხანის პირველი მეფე, იმა, ასევე მოიხსენიება, როგორც სამყაროს აღსასრულის მმართველი. თორმეტი ათასწლეულის სამყარო უნდა დასრულებულიყო კატასტროფული ზამთრით, რომელსაც მოჰყვა ზეციური, ბედნიერი უკვდავება დედამიწაზე იმათთვის, ვინც მიიღო მფარველობა იმას ვარაში.¹ იმას უნდა აეშენებინა ვარა. აჰურა მაზდა შეხვდა იმას სამყაროს ცენტრში

¹ „ვარას“ არის მიწისქვეშა თავშესაფარი - ციხე-სიმაგრე.

„არიანელთა სამშობლოში,“ რათა გაეფრთხილებინა ის მოსალოდნელი, გამანადგურებელი ზამთრის შესახებ და მისი მითითებით, აეშენებინა სამ საფეხურიანი ვარა მიწის ქვეშ (Ara, 2006: 261).

გამყინვარების ესქატოლოგია, როგორც წყლით ესქატოლოგიის პარალელური ესქატოლოგიური სიუჟეტი, გავრცელებული იყო ქართულ მითოლოგიაშიც. ხ. თავდგირიძე თავის სტატიაში ქართული ესქატოლოგიური სიუჟეტების შესახებ, წერს: „ვარას მითის პარალელური ვერსია დასტურდება ქართულ მითოლოგიურ სივრცეშიც, კავკასიონის მთების უმაღლესი მწვერვალის - იალბუზის მითის ესქატოლოგიური ნარატივის სახით, რომლის მთავარ მითიურ გმირს - მეფე-დემიურგს ქართული შუა საუკუნეების მითოლოგიზირებული მეფე-დემიურგის - თამარის მითოსაზე ჩაენაცვლა. ქართული მითიც გვიყვება გლობალურ კატასტროფაზე, თუ როგორ დასრულდა ‘ოქროს ხანის’ კაცობრიობის ხანა იალბუზის მთაზე, როცა იგი წარღვნის თოვლმა და ყინულმა დაფარა“ (თავდგირიძე, 2021:78).

როგორც ჩანს, ლუისისთვის ცნობილი იყო ვარას მითოლოგიური პარადიგმა და მისი სიუჟეტი გამოიყენა, როგორც ერთ-ერთი ფუნდამენტური ესქატოლოგიურ-კატაკლიზმური მოვლენა ნარნიის მთავარი კრიზისის აღსაღწერად. ლუისისთვის მხოლოდ ორი ეპოქა არსებობს - „ოქროს ხანა“, იგივე „მარადიული ზაფხულის“ ხანა და „ესქატოლოგიური ხანა“, იგივე „მარადიული ზამთრის“ ხანა“. ამიტომ არც არის გასაკვირი, რომ მარადიულ ზამთარს ნარნიაში ისევე ოქროს ხანა მოსდევს:

„კუდიანის დამარცხებისა და *მარადიული ზამთრის* წასვლის შემდეგ ნარნიაში ოქროს ხანა დადგა“ (ლუისი, 2016:167).

ლუისი საკმაოდ მხატვრულად აღწერს „კოსმიური გამოზაფხულების“ ეპიზოდს, ის რაც მითოლოგიაში ძალიან ლაკონურად, მითოლოგიური რამდენიმე ფრაზით შეიძლება იყოს გადმოცემული. რამდენადაც „ნარნიის ქრონიკები“ ლიტერატურაა და არა მითოლოგია, აქ სიტყვები მთელი თავისი სისავსით გადმოცემს ბუნების ტრანსფორმაციის მხატვრულ პეიზაჟს: „თოვლში მწვანე ბალახის ლაქები უფრო და უფრო დიდდებოდა. უფრო და უფრო მეტი ხე იხდიდა თეთრ მოსასხამს და ძალზე მალე, თოვლი სულ დადნა: ედმუნდის თვალწინ ნაძვების მუქი მწვანე წიწვები გამოჩნდა, ხოლო მუხების, წიფლებისა და თელეების შავი ტოტები ხასხასა მწვანე ფოთლებით შეიმოსა. ჯანლი გაოქროსფერდა, ნელ-ნელა გაფანტვა

იწყო. მზის კამკაშა, ცელქი სხივები ტყეში ღრმად იჭრებოდნენ და ბალახს ზემოდან დასთამაშებდნენ; ხეთა კენწეროებს შორის ცა ფირუზიფრად ელავდა“ (ლუისი, 2015:117). „თოვლ-ჭყაპი სულ გაქრა, - თქვა ჯუჯამ და მოულოდნელად ერთ ადგილზე გაშეშდა, - გაზაფხულდა. **ზამთარს ბოლო მოეღო!**“ (ლუისი,2015:119). „ზამთარი გაილია და სულ რაღაც რამდენიმე საათში იანვარი მაისმა შესცვალა“ (ლუისი, 2015:120).

ამდენად, ლუისის “ნარნიის ქრონიკების“ თითოეული წიგნი ოქროს ხანისა და კრიზისების მონაცვლეობით მიმდინარეობს. ყოველ ასახულ კრიზისს ოქროს ხანა ენაცვლება. სიუჟეტი ცხადყოფს მითოსური არქეტიპული ოქროს ხანის სტრუქტურას - თავდაპირველი სრულყოფილება რეგრესირებს; სრულყოფილება, სიწმინდე და ღვთაებრივთან კავშირი და ზოგადად საკრალურობა კლებულობს და თანდათან ქრება.

თავი 6. ნარნიის საბოლოო აღსასრული და ესქატოლოგიურ-აპოკალიფსური მითორელიგიური ტრადიცია

6.1. ესქატოლოგიური ნარატივები და მითორელიგიური ტრადიცია

ესქატოლოგია მსოფლიოს ყველა ცივილიზაციის მითოლოგიურ და რელიგიურ სისტემათა განუყოფელი ნაწილია. ნებისმიერ მითოლოგიაში ოდითგანვე არსებობდა ერთმანეთის მსგავსი გადმოცემა კოსმოსის აღსასრულზე, ხოლო რელიგიებში არსებობდა მოძღვრება უკანასკნელ მოვლენებზე. „შეიძლება ითქვას, რომ პირველყოფილი ხალხებისათვის სამყარო უკვე აღესრულა, თუმცა აღსასრული კიდევ უნდა განმეორდეს ცოტად თუ ბევრად შორეულ მომავალში. კოსმიური კატაკლიზმების მითები მართლაც ძალიან გავრცელებულია. ისინი მოგვითხრობენ როგორ დაინგრა სამყარო, როგორ მოისპო კაცობრიობა, ერთი წყვილისა და რამდენიმე ცოცხლად გადარჩენილის გარდა. ყველაზე უფრო მრავალრიცხოვანი და საყოველთაოდ ცნობილია წარღვნის მითები. წარღვნის მითების პარალელურად სხვა მითებიც კაცობრიობის ნგრევას გამოხატავს კოსმიური მაშტაბის

კატაკლიზმებით: მიწისძვრებით, ხანძრებით, მთების ჩამოშლით, ეპიდემიებით და სხვა“ (ელიადე, 2009:50).

ბიბლიურ აპოკალიფსს წინ უსწრებს უფრო ძველი მითოლოგიური ტრადიციები - ეგვიპტური იპუვერასა და ინდური მარკანტეას აპოკალიფსური წინასწარმეტყველებები. ასევე, სკანდინავიური რაგნაროკის კოსმიური ომი, რასაც სამყაროს, ადამიანებისა და ღმერთების აღსასრული მოჰყვება.

„ნარნიის ქრონიკები“, როგორც წინა თავშიც ვნახეთ, უშუალოდ მიჰყვება იუგათაშორისი „გარდამავალი“ ესქატოლოგიების არქეტიპულ სქემას. თუმცა, ლუისის, როგორც მწერლის გადაწყვეტილება არის, რომ მისი ნებისმიერი სიუჟეტი და არქეტიპი იყოს სინკრეტულად ერთმანეთში შეზრდილი ორ ფუნდამენტურ ტრადიციასთან - უძველეს მითოლოგიურ და ქრისტიანულ პარადიგმებთან. ამ შემთხვევაშიც, ლუისი თავისი „ქრონიკებისთვის“ გვთავაზობს გარკვეულ მითოლოგიურ-იუდაურ აპოკალიფსების სინკრეტულ და გადამუმავებულ ვერსიას.

„ნარნიის ქრონიკებში“ მომავლის აპოკალიფსი უკვე შედგა, როგორც ფაქტი - ნარნია აღესრულა და ახალ ზეციურ განზომილებაში განაგრძობს არსებობას.

6.2. ნარნიის აპოკალიფსი

ლუისის „ქრონიკებში“ საბოლოო ესქატოლოგიას წინ უძღვის მრავალი განსაცდელი, კრიზისი, ომი, ციკლების მონაცვლეობა, მრავალწლიანი ზამთარი. ასეთივე თამნმომდევრობას ვხედავთ რაგნაროკში, ესქატოლოგიის დადგომამდე. „პირველ რიგში ზამთარი მოვა, რომელსაც ეწოდება ძლიერი ან მისტერიული ზამთარი. შემდეგ თოვლი ყველა მიმართულებით წავა. იქნება ყინვები და ქარი. მზე აღარ იქნება. ასეთი სამი ზამთარი იქნება მიყოლებით და არც ერთი ზაფხული“ (Sturluson, 1906:53). ასევე ბიბლიაში, მარკოზის, მათეს სახარებაში, იოანეს გამოცხადებაში, ასახულია აპოკალიფსის დადგომამდე მოსალოდნელი მოვლენები. „ილოცეთ, რათა გაქცევა არ მოგიწიოთ ზამთარში. რადგან იქნება იმ დღეებში ჭირი, რომლის მსგავსი არ ყოფილა ქვეყნის დასაბამიდან, რომელიც შექმნა ღმერთმა, დღევანდელ დღემდე, და არც იქნება“ (მარკ.,13-14:18).

კლავი ლუისის ბოლო წიგნში „უკანასკნელი ბრძოლა“, სადაც ასახულია ნარნიის დასასრული, მკვეთრად იგრძნობა ბიბლიის გავლენა ესქატოლოგიის

დადგომამდე განვითარებული მოვლენებით. როგორც ბიბლიაშია ნაწინასწარმეტყველები ანტიქრისტეს მოსვლა საბოლოო დასასრულის დადგომამდე, ლუისიც ამ ხერხს მიმართავს და სიუჟეტის სწორედ იწყება ცრუ ღმერთის გამოჩენით. ანტიქრისტე იწყებს მოქმედებას, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ დასასრული ახლოვდება. მაიმუნი და ვირი იპოვიან ლომის ტყავს. მაიმუნი აიძულებს ვირს ჩაიცვას ლომის ტყავი, რადგან მთელი ნარნია დაარწმუნოს იმაში, რომ ასლანი დაბრუნდა. ის დარწმუნებული იყო, რომ ეს ტყუილი მას დიდებას მოუტანდა და ყველას დაიქვემდებარებდა. „ახლა თუ ვინმემ დაგინახა, ისინი იფიქრებენ, რომ შენ ასლანი ხარ, თვით დიდებული ლომი და ყველა ჩვენ დაგვემორჩილება, მეფეც კი“ (Lewis, 2007:10), - ეუბნება მაიმუნი ვირს. „ანტიქრისტეს ბატონობა ერთგვარად ქაოსისკენ დაბრუნებას ნიშნავს. ერთი მხრივ, ანტიქრისტე წარმოდგენილია დრაკონის ან დემონის ფორმით, რაც ღმერთისა და დრაკონის ორთაბრძოლის ძველ მითს მოგვაგონებს. ბრძოლა, რომელიც დასაწყისშივე სამყაროს შესაქმემდე მოხდა, კვლავ განმეორდება აღსასრულის ჟამს. მეორე მხრივ, როცა ანტიქრისტეს ცრუ მესიად მიიჩნევენ, მისი ბატონობა მთლიანად თავდაყირა დააყენებს სოციალურ და რელიგიურ ღირებულებებს“ (ელიადე, 2009:59). სწორედ ამას მოჰყვა ნარნიაში ომი, სისხლისღვრა და ნარნიის დასასრული. მარკოზის სახარებაში სწორედ ეს არის ნაწინასწარმეტყველები: „მაშინ, თუ ვინმე გეტყვით თქვენ: აჰა, აქ არის ქრისტე, ან კიდევ - იქო, ნუ ერწმუნებით. რადგან აღდგებიან ცრუქრისტენი და ცრუწინასწარმეტყველნი და მოახდენენ სასწაულებსა და ნიშნებს, რათა აცდუნონ, თუკი შესძლეს თვითონ რჩეულნიც“ (მარკ.,13-14:21,22). ასევეა ნათქვამი მათეს სახარებაში: „ფხიზლად იყავით, რათა არავინ გაცდუნოთ. ვინაიდან მრავალნი მოვლენ ჩემი სახელით და იტყვიან: მე ვარ ქრისტე, და მრავალს აცდუნებენ“ (მათ. 23-24:4). „ასე რომ, თუ გეტყვიან: აჰა, უდაბნოშიაო, ნუ გახვალთ; და, აჰა, თავის სენაკშიაო, ნუ ერწმუნებით“ (მათ.,23-24:26).

მაიმუნი სწორედ ცრუ ღმერთისკენ მიუთითებს ნარნიელებს. ის ცდილობს ნარნიელები დაარწმუნოს იმაში, რომ ლომი გამოჩნდა და ამით უნდა მანიპულირებდეს ნარნიის მკვიდრებზე.

ნათელი, კეთილი ღმერთის წინააღმდეგ მისი ანტაგონისტი - ბოროტი დემონის, ეშმაკის, სატანის გამოჩენა არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი

მითოლოგიური და რელიგიური პარადიგმა. ამ პარადიგმამ საბოლოოდ წარმოშვა დუალური რელიგიები, რომელთა ბოლო ეპიზოდიც „უკანასკნელ ბრძოლას“, როგორც სიკეთის გამარჯვების ფუნდამენტურ პრინციპს, ეფუძნება. ეს მოტივი გასდევს როგორც მითოლოგიურ, ისე იუდაისტურ და სხვა რელიგიებს. „უკანასკნელ ბრძოლაშიც“ ცრუ ღმერთის გამოჩენის შემდეგ, მართლაც გამოჩნდა ასლანის მოწინააღმდეგე, კალორმენების ღმერთი ტემი. „ხეების ჩრდილში, მოშორებით, რაღაც მოძრაობდა. ის ძალიან ნელა მიცურავდა ჩრდილოეთისკენ. ერთი შეხედვით შეიძლება კვამლში აგრეოდა, რადგან ნაცრისფერი იყო და გამჭვირვალე. მაგრამ მისი მომაკვდილებელი სუნი არ იყო კვამლის სუნი. გარდა ამისა, მას ფორმა ჰქონდა - დაახლოებული ადამიანის ფორმასთან, მას ჩიტის თავი ჰქონდა. და ის მტაცებელ ფრინველს ჰგავდა სასტიკი, მოხრილი ნისკარტით. მას ჰქონდა ოთხი მკლავი, რომელიც თავთან ჰქონდა მოთავსებული და ჩრდილოეთისკენ გაჭიმული ისე, თითქოს მთელი ნარნიის ხელში ჩაგდება სურდა. და მისი ოცი თითი იყო მოხრილი მისი ნისკარტით და ჰქონდა გრძელი, წვეტიანი, ჩიტის მსგავსი ბრჭყალები. ის სიარულის ნაცვლად მიცურავდა და მის ქვეშ თითქოს ბალახი ხმებოდა“ (Lewis, 2007:71). ეს იყო ტემი - ნარნიელების წინააღმდეგ მებრძოლი კაროლმენების ღმერთი. იცნო ის ტირიანმა, ნარნიის უკანასკნელმა მეფემ. „მე ის ნანახი მყავს, თქვა ტირიანმა, მაგრამ იმ დროს ის ქვისგან იყო გამოკვეთილი, ოქროთი იყო მოპირკეთებული და თვალების ნაცვლად მყარი ბრილიანტები ჰქონდა“. ტირიანმა ის მეორედ იხილა ტარკანთან ერთად (კალორმენების მეფე), როდესაც ისინი ბრძოლის დროს ერთად მოხვდნენ თავლაში. იქ მათ ტემი დახვდათ, კალორმენების ღმერთი, რომელსაც ასლანი მის მოწინააღმდეგედ თვლიდა. აქ ჩანს პირველად ლომი ასლანის და ტემის შეხვედრა. ლომი მას ეუბნება “წადი მონსტრო, წაიყვანე შენი მსხვერპლი (ტარკანი) ლომი ასლანის და მისი მამის ზღვის იმპერატორის სახელით“, და სამაგელი არსება გაქრა“ (Lewis, 2007:115). ბიბლიაშიც ანალოგიურად არის ნაწინასწარმეტყველები ურჩხულის, ანტიქრისტეს, ბოროტი ძალის გამოჩენა, რაც შთაგონების წყარო გახდა ლუისისთვის. მას სწამდა ღმერთის არსებობა, სწამდა ის, რომ სამყაროს შემოქმედი ღმერთია და დასასრულიც აუცილებლად უნდა დამდგარიყო. ის კარგად იცნობდა ქრისტიანულ რელიგიას და აგრეთვე სხვადასხვა კულტურის მითოგემებსაც, რაც გახდა მისი ნაწარმოების მნიშვნელოვანი თემები. „და დავდექი ქვიშაზე ზღვისა, და

ვიხილე მხეცი, ზღვიდან ამომავალი, ათრქიანი და შვიდთავიანი; და მის რქებზე - ათი გვირგვინი, და მის თავებზე სახელნი გამოხსანი. და მხეცი, რომელიც ვიხილე, ჯიქსა ჰგავდა, და ფეხნი მისი როგორც დათვის ფეხნი, და ხახა მისი, როგორც ხახა ლომისა; და მისცა მას ურჩხულმა ძალი მისი და ტახტი მისი და ხელმწიფება დიდი. და თაყვანი სცეს ურჩხულს, რომელმაც მისცა მხეცს ხელმწიფება, და თაყვანი სცეს მხეცს. და მიეცა მას პირი მზვაობრად მეტყველი და მგმობელი, და მიეცა მას ხელმწიფება, რათა იბრძოდეს ორმოცდა ორი თვე. და განახვანა ბაგენი თვისნი საგობლად ღმრთის მიმართ, რათა ჰგმოს სახელი მისი და სამკვიდრებელი მისი და მკვიდრნი ცისანი“ (გამოცხ., 11-12: 4,5,6).

ცრუ ღმერთის გამოჩენის შემდგომ განვითარებული მოვლენებიც სინკრეტულ სურათს გვაძლევს. როგორც ნაწინასწარმეტყველები იყო ახალ აღთქმაში, და ასევე რაგნაროკში, “იქნება ბრძოლები მთელს მსოფლიოში. ძმები დახოცავენ ერთმანეთს სიხარბის გამო, არც მამა და არც შვილი არ გამოავლენს სიბრალულს იმის გამო, რომ დაირღვევა ტაბუ სისხლით ნათესავეებს შორის მკვლელობის გამო“ (Sturluson, 1906:53). ასევე, მარკოზის სახარებაში ნაწინასწარმეტყველებია ძმათა შორის სისხლისღვრა საბოლოო დასასრულამდე. „გაიგებთ აგრეთვე ომებსა და ომების ამბებს. აღდგება ხალხი ხალხის წინააღმდეგ, და სამეფო სამეფოს წინააღმდეგ“ (მარკ., 23-24:6) „და გადასცემს ძმა სასიკვდილოდ ძმას, და მამა - შვილს; და შვილები აღდგებიან მშობლების წინააღმდეგ და დახოცავენ მათ“ (მარკ., 12-13:12). ლუისის „უკანასკნელ ბრძოლაში“ ასახული მოვლენებიც სწორედ ბრძოლებს, სამყაროს დასასრულს და საბოლოო აპოკალიფსს ეხება. მაგრამ რადგანაც ნარნია ცოცხალია, მოლაპარაკე ხეებით და ცხოველებით, აქ იხოცება არა მარტო ადამიანები, არამედ აქ ჩეხავენ ხეებს, კლავენ ცხოველებს, მეფეს აღარავინ არ ემორჩილება. სამეფო ებრძვის სამეფოს.

იპუვერას წინასწარმეტყველებაშიც ასევე ნათქვამია, რომ „კაცს მისი შვილი მტრად მიაჩნია, მოვა და იპყრობს მას. კეთილშობილი ადამიანი გლოვობს იმაზე, თუ რაც მოხდა დედამიწაზე“ (Ipuver, 2019:II). „მართლაც, ძალადობა, ტანჯვა მთელს ქვეყანაშია, სისხლია ყველაგან. ბევრი მკვდარია დაკრძალული მდინარეში“ (Ipuver, 2019: II).

„უკანასკნელ ბრძოლაში“, რაგნაროკსა და ბიბლიას შორის მსგავსება აგრეთვე იკვეთება სტიქიური მოვლენების მიმდინარეობისას - თუ როგორ მიდის სამყარო დასასრულისკენ და რა ემართება ცას, ვარსკვლავებს, მთებს, მზეს, მთვარეს, როგორ ბნელდება სამყარო და ოდესღაც ქაოსიდან წარმოქმნილი სამყარო ისევ ქაოსს და სიბნელეს უბრუნდება. ნარნიაც დასრულდა, დაბნელდა.

ბიბლიაში აღწერილი თანმიმდევრული დაშლა სამყაროსი, თავისი ძლევამოსილებით თითქმის ზედმიწევნით მეორდება „უკანასკნელ ბრძოლაში“: „უეცრად ვარსკვლავებმა დაიწყეს ჩამოცვენა. ეს იყო ძალიან ლამაზი სანახავი, ათობით, შემდეგ ასობით ვარსკვლავი, სანამ ვერცხლის წვიმას არ დაემსგავსებოდა და ეს გრძელდებოდა და გრძელდებოდა. შემდეგ მათ კიდევ ერთი მუქი ფორმა დაინახეს, ის სხვა ადგილას იყო, პირდაპირ ზევით, ზუსტად ცაზე. გარშემო, ირგვლივ ვარსკვლავების წვიმა დაიწყო, ლაქამ დაიწყო ზრდა, ცის ცენტრიდან უფრო და უფრო შორს ვრცელდებოდა. ამჟამად მთელი ცის მეოთხედი შავი იყო, შემდეგ კი ნახევარი. უეცრად ყველამ გააცნობიერა, თუ რა ხდებოდა. სიბნელე, რომელიც ვრცელდებოდა, სრულიად არ იყო ღრუბელი, ეს იყო უბრალოდ: სიცარიელე. ბნელი ნაწილი ცისა, ის ნაწილი, რომელიც ვარსკვლავების გარეშე იყო დარჩენილი. ყველა ვარსკვლავი ცვიოდა: ასლანმა ისინი სახლში მოიხმო“ (Lewis, 2007:132). ასევეა რაგნაროკში ნაჩვენები მთელი რიგი ცვლილებები და კატაკლიზმები: „ვარსკვლავები გაუჩინარდებიან ციდან, შემდეგ მთელი დედამიწა და მთები ისე შეირყევა, რომ ხეები ამოვარდება ფესვებიდან, მთები ჩამოიშლება და ყველა ბორკილები და ბმულები გაწყდება და დაინგრევა“ (Sturluson, 1906:1).

მსგავსი მოვლენები გვხვდება სხვადასხვა ადგილას აგრეთვე ეგვიპტის იპუვერას წინასწარმეტყველებაშიც. „ხეები წაქცეულია და ტოტები გაშიშვლებული“ (Ipuver, 2019:IV), „ყველაფერი განადგურებულია“ (Ipuver, 2019:III) „მდინარე სისხლისაა და ადამიანები სვამენ მას. კარიბჭე, სვეტები, კედლები დამწვარია. გემები დამსხვრეულია და ქალაქი დანგრეულია“ (Ipuver, 2019:II). ბიბლიაშიც ნაწინასწარმეტყველებია, იოანე ღვთისმეტყველის გამოცხადებაში, ასევე მარკოზის და მათეს სახარებაში. „და დაცვინდნენ ზეცის ვარსკვლავნი ქვეყნად, როგორც ლელვის ხე, მძვინვარე ქარით რხეული, ყრის მიწაზე თავის ყვავილებს“ (გამოცხ., 5-

7:13). „დაბნელდება მზე და მთვარე აღარ გამოსცემს ნათელს. და ვარსკვლავები ჩამოცვივიან ციდან, და შეიძვრიან ციურნი ძალნი“ (მარკ., 13-14:24).

დგება ბოლო ეტაპი ნარნიის დასრულებისა, მზისა და მთვარის განადგურება: და ასლანმა თქვა, „ახლა დაასრულე.“ გიგანტმა რქა ჩამოაგდო ზღვაში. შემდეგ ერთი მკლავი გაჭიმა, ათასობით მილის სიგრძეზე სანამ მზეს არ მიწვდა. მან მოუჭირა ხელი მზეს და მყისვე ყველაფერი დაბნელდა. ყველა ასლანის გარდა უკან გადახტა ისეთი ყინულივით ცივი ჰაერი მოდიოდა კარებიდან. მისი კიდევები სულ ლოლუებით იყო სავსე. ასლანმა მეფეთ მეფე პიტერს დაავალა კარის დაკეტვა. პეტრემ ოქროს გასაღებით დაკეტა ის“ (Lewis,2007:138).

„უკანასკნელ ბრძოლასა“ და ბიბლიას შორის მსგავსებას ასევე ვხედავთ ცხოველების და ადამიანების საბოლოო განკითხვაში. „ყველა ეს არსება ასლანს უყურებდა სახეში, ზოგი მათგანის გამომეტყველება შიშით და ზიზღით იყო სავსე. ყველა არსება რომელიც ასლანს ამგვარად უყურებდა, მიტრიალდნენ მის მარჯვნივ, შემდეგ მარცხნივ და გაუჩინარდნენ მის უზარმაზარ, შავ ჩრდილში, რომელიც კარის მარცხენა მხარიდან მოედინებოდა. ბავშვებს, რომლებიც უკვე ლომთან იმყოფებოდნენ, სხვა სამყაროში, ისინი აღარასოდეს აღარ უნახავთ. და ისინი ვის სახეზე სიყვარული იყო გამოხატული ისინი ლომის მარჯვნივ არსებულ კარებში შემოვიდნენ“ (Lewis, 2007:134). ბიბლიაშიც აღწერილია მსგავსი სამსჯავრო ცხოველებისა და ადამიანების მიმართ. „და შეიყრება მის წინაშე ყველა ხალხი, და გაარჩევს მათ ერთმანეთისგან, როგორც მწყემსი გამოარჩევს ცხვრებს თხებისაგან. და დააყენებს ცხვრებს თავის მარჯვნივ, ხოლო თხებს - მარცხნივ. მაშინ ეტყვის მეუფე მის მარჯვნივ მდგომთ: მოდით, კურთხეულნო მამის ჩემის მიერ, და დაიმკვიდრეთ სასუფეველი, თქვენთვის გამზადებული ქვეყნის დასაბამიდან. მაშინ ეტყვის მარცხნივ მდგომთაც: წადით ჩემგან, წყეულნო, საუკუნო ცეცხლში, რომელიც ეშმაკისა და მისი ანგელოზებისთვისაა გამზადებული“ (მათ., 25-26: 32,33,34,41).

ნარნია გაქრა, დაბნელდა და თავდაპირველმა ქაოსმა და სიცარიელემ დაისადგურა. პიტერმა, ნარნიის პირველმა მეფემ, ლომის ბრძანებით ოქროს გასაღებით ჩაკეტა კარი, უკან მოიტოვეს სიბნელე და დაიწყო დასასრულის დასაწყისი, სხვა სამყარო, მუდმივი და განათებული, არამქვეყნიური, ზეციური, ღმერთთან (ლომთან) არსებული. სადაც ყველაფერი ყვავის და ხარობს. ყველა, ვინც

ლომმა ასლანმა მოიხმო სხვა სამყაროში, აღმოჩნდა იმ კარიბჭის წინ, სადაც ჩვენთვის კარგად ნაცნობი ხეხილის ბალი იმყოფება, რომელსაც დიდი ხნის წინ დიგორი და პოლი ესტუმრნენ ლომის ბრძანებით და იმ ვაშლის ხის ნაყოფი წამოიღეს, რომელიც დაიცავდა ნარნიას ბოროტი სულელებისგან. სწორედ ის ბალი იყო. ყველაზე საინტერესო ის იყო, რომ ბალი საკმაოდ დიდი იყო შიგნიდან, ვიდრე ეს გარეგნულად მოსჩანდა. ეს იყო არა მხოლოდ ბალი, არამედ მთელი სამყარო თავისი მდინარეებით, ტყეებით, ზღვით და მთებით. ყველა, ვინც მათ ოდესმე ნარნიაში ენახათ, მათ ეგებებოდა. ეს სამყარო თითქოს ნაცნობი იყო მათთვის, მაგრამ, ნარნიაზე უფრო რეალური და უფრო ლამაზი ჩანდა: „მე ვხედავ სამყაროს სამყაროში, ნარნიას ნარნიაში“ (Lewis,2007:159).

ლუისთან უკვე მომხდარი ფაქტი, ახალი სამყაროს, საცხოვრებელის შექმნა რჩეულთათვის და გარდაცვლილი ადამიანების აღდგინება და ამ სამყაროში მათი დამკვიდრება და სიცოცხლის გაგრძელება, ასევეა ნაწინასწარმეტყველები იოანეს გამოცხადებაში და რაგნაროკშიც. „და ვიხილე ახალი მთა და ახალი მიწა, რადგან უწინდელი მთა და უწინდელი მიწა გადაეგო, და ზღვა აღარ არის. და მე, იოანემ, ვიხილე წმინდა წალაქი, ახალი იერუსალიმი დაემკვიდრება, ღმრთისაგან ზევით ჩამომავალი, გამზადებული, როგორც სასძლო, და სასიძოსათვის შემკული. და მომესმა მგრგვინავი ხმა ზევით, რომელმაც თქვა: აჰა, კარავი ღმრთისა კაცთა თანა, და დაემკვიდრება მათთან, და ისინი იქნებიან მისი ხალხი, და თვით ღმერთი იქნება მათთან“ (გამოცხ., 20-22:1,2,3). რაგნაროკშიც ასევეა ნათქვამი, რომ კაცობრიობის სიკვდილის შემდეგ, ყველა იცხოვრებს სხვა სამყაროში, სამუდამოდ. „ეს იქნება ბევრი კარგი და ბევრი ცუდი საცხოვრებელი. შემდეგ საუკეთესო ადგილი სამოთხეში, ზეცაში იქნება Gimle, და იქ იქნება კარგი სასმელი მათთვის, ვინც ამით სიამოვნებას მიიღებს, ეს იქნება დარბაზი, ბრიმირი (Brimir). ესეც ზეცაშია. ასევე კარგი დარბაზია, რომელიც მდებარეობს ნიდაფიოლზე (Nidafiol), რომელიც წითელი ოქროთია აშენებული. მას ეწოდება სინდრი (Sindri). ამ საცხოვრებელში იცხოვრებს კარგი და ვირტუოზული ხალხი“ (Sturluson, 1906:55).

როგორც უკვე ავღნიშნე „ნარნიის ქრონიკებში“ მომავლის აპოკალიფსი უკვე შედგა, როგორც ფაქტი - ნარნია აღესრულა და ახალ ზეციურ განზომილებაში განაგრძობს არსებობას. ნარნიის აღსასრული ლუისს სინკრეტულ ჭრილში აქვს

გადმოცემული, როგორც ეს მისთვისაა დამახასიათებელი. მასში აშკარად იგრძნობა ქრისტიანული ესქატოლოგიის, ბერძნული ფილოსოფიის, სკანდინავიური და ეგვიპტური მითოლოგიების გავლენა.

6.3. ნარნიის ესქატოლოგია და პლატონის „გამოქვაბულის მითი“

კლაივ ლუისის „ნარნიის ქრონიკებში“ არა მხოლოდ მითოლოგიურ და რელიგიურ არქეტიპებსა და პარადიგმებს ვხვდებით, არამედ მასზე ფილოსოფოსების გავლენაც თვალნათლივ შეიმჩნევა. განსაკუთრებით საყურადღებოა პლატონის ფილოსოფია, მისი იდეათა სამყარო და გამოქვაბულის მითი.

პლატონის გავლენა ლუისის „ნარნიის ქრონიკებში“ აშკარაა. ლუისის ტექსტებში ნათლად სჩანს პლატონის ნაშრომების ცოდნა და მის მიმართ დიდი ინტერესი. ასევე აშკარად სჩანს პლატონის იდეების შერწყმა საკუთარ იდეებთან და მითოლოგიურ, ქრისტიანულ და ფილოსოფიურ ჭრილში დანახვა.

მართალია, ლუისის მხატვრული ლიტერატურა პლატონური ელემენტებითაა გაჯერებული, მაგრამ ეს განსაკუთრებით ყველაზე მეტად თვალსაჩინოა „უკანასკნელ ბრძოლაში“, სადაც ნარნია, რომელიც წინა ექვს თავში გვხვდებოდა, განსხვავდება „უკანასკნელ ბრძოლაში“ არსებული ნარნიისგან. ეს განსხვავება კარგად ჩანს, როდესაც თავლის კარებიდან სხვა სამყაროში მოხვედრილ გაცემულ ლუისის, პიტერს და სხვა ბავშვებს უხსნის დიგორი, რომ ისინი ახლა ნამდვილ ნარნიაში იმყოფებიან და არა იმ ნარნიაში, რომელიც აღარ არსებობს და ასლი იყო ნამდვილისა. „როდესაც თქვენ ლომმა ასლანმა გითხრათ, რომ ვეღარასოდეს დაბრუნდებოდით ნარნიაში, მან იგულისხმა ის ნარნია, რომელსაც შენ იცნობ. მაგრამ ეს არ იყო ნამდვილი ნარნია. მას აქვს დასაწყისი და დასასრული. ის იყო მხოლოდ აჩრდილი, ასლი ნამდვილი ნარნიისა, რომელიც ყოველთვის აქ იყო და აქ იქნება: როგორც ჩვენი ქვეყანა, ინგლისი და ყველა ქვეყანა, არის აჩრდილი, ან ასლი რაღაცის ასლანის სამყაროში. მთლიანი ნარნია, ყველა ძვირფასი არსება, ყველა გადმოყვანილია კარების მეშვეობით ნამდვილ ნარნიაში და, რა თქმა უნდა, განსხვავებულია, როგორც ნამდვილი თავისი აჩრდილისგან და როგორც ცხადი სიზმრისგან. და თან დაამატებს - ეს ყველაფერი პლატონშია, ყველაფერი პლატონშია“ (Lewis, 2007:150).

მ. ელიადე თავის წიგნში „მარადიული დაბრუნების მითი“, ლაპარაკობს ირანულ კოსმოგონიაში არსებულ ზერვანიზმის ტრადიციაზე. „ზერვანიზმის ტრადიციის თანახმად, ყველა დედამიწისეულ მოვლენას“, აბსტრაქტულს თუ კონკრეტულს, თავისი ტრანსცენდენტური უჩინარი ანალოგი, პლატონისეული გაგებით, ერთგვარი „იდეა“ შეესაბამება ზეცაზე. თითოეულ საგანს, ყველა ცნებას დუალიზმი, ორმაგი რაობა ახასიათებს: მენოკი (ზეციური) და გეტიკი (მიწიერი). ხილული ზეცა თუ არსებობს, ესე იგი მენოკის ზეცაც არის, რომელიც უხილავია. ჩვენს დედამიწას თავისი ზეციური ანალოგი აქვს“ (ელიადე, 2017:25). „პლატონის ყველაზე თვალსაჩინო ადგილი, რომელსაც შესაძლოა დიგორი გულისხმობდა, არის „სახელმწიფოს“ მეშვიდე წიგნი თავისი ცნობილი მღვიმის ალეგორიით.

სწორედ თავლიდან ნამდვილ ნარნიაში გასულ ადამიანებს შეუძლიათ შეიცნონ ჭეშმარიტება და ეზიარონ მარადიულობასა და მარადიულ იდეებს. დენის ფიშერიც აღნიშნავს თავის სტატიაში პლატონის გავლენას ლუისის ნაწარმოებებზე და დიგორის მიმართვას ბავშვებისადმი მიიჩნევს ლუისის პლატონისადმი ინტერესს „ფორმისა“ და „ასლის“ იდეასთან. ის ასევე ამბობს, რომ ორთავეს, პლატონსაც და ლუისსაც სჯეროდათ იდეების უცვლელი სამყაროსი, რომელიც მოიცავდა მარადიულ, ობიექტურ და ეთნიკურ სტანდარტებს. მათ ასევე დაასკვნეს, რომ ეს ამჟამინდელი, წარმავალი სამყარო არის უფრო რეალური სამყაროს ჩრდილი, რომელიც მიღმაა. მისივე თქმით, ქრისტიანები არიან ორ სამყაროს შორის - დროებითია, რომელშიც უნდა იცხოვრონ, მაგრამ მათი მარადიული სახლი არის საბოლოო რეალობა (Fisher, 2010:13). ასევე ბიბლიაში, კერძოდ „მეორე კორინთელთა მიმართ“, გვხვდება ცნობა მარადიულ და რეალურ სამყაროზე: „როცა ხილულს მივაპყრობთ მზერას, არამედ უხილავს; ვინაიდან ხილული წარმავალია, უხილავი კი - წარუვალა“ (2 კორ., 4:18).

ეს ყველაფერი „ნარნიის ქრონიკებიდან“ თვალსაჩინოა განსაკუთრებით „უკანასკნელ ბრძოლაში.“ „ლუისის ქრისტიანული ცის კონცეფცია მკაფიოდ ასახავს პლატონურ აზროვნებას. პლატონს სწამდა „ფორმის“ ერთიანობა, რომელიც უზრუნველყოფს „კონკრეტულის“ ან „ასლის“ უწყვეტობას. ხილული სამყარო მხოლოდ მარადიული იდეების საბოლოო რეალობის ბუნდოვანი ჩრდილია“ (Fisher, 2010:11). მარადიულ, რეალურ ნარნიაში და არა მარტო ნარნიაში, სხვაგანაც

ყველაფერი სხვაგვარია. ედმუნდის კითხვაზე, იყო თუ არა ეს ინგლისი და სჩანდა თუ არა პროფესორის სახლი, რომელიც ბავშვებს უკვე დანგრეული ეგონათ, ფაქტი პასუხობს „კი, ის დაინგრა, მაგრამ თქვენ უყურებთ ახლა ინგლისს ინგლისში, ნამდვილ ინგლისს და ამ ნამდვილ ინგლისში კარგი არ ნადგურდება“ (Lewis, 2007:159). ბალიც, ასევე, რომელსაც ისინი მიადგებიან და სადაც მათ ძველი მეგობრები შეეგებებიან, არის სრულყოფილების, მარადიულობის სიმბოლო, რომელიც გარედან პატარა მოსჩანს, მაგრამ შიგნით დიდი და უკიდევანოა, რომელსაც არ აქვს საზღვრები და დასასრული, რომელიც რეალური და ნამდვილია. „გასაგებია, ახლა ვხვდები, ბალი თავლას ჰგავს. ის გაცილებით დიდია შიგნით, ვიდრე გარედან მოსჩანს“ (Lewis, 2007:158).

ასევე შეგვიძლია დავინახოთ მსგავსება პლატონის გამოქვაბულში არსებულ ტყვეებსა და ტირიანს შორის. გაკვირვებული მეფე ტირიანი, რომელიც თავლის კარებიდან აღმოჩნდა სხვა სამყაროში, გაიხედავს პატარა ხვრელში. ტირიანი ჯერ მხოლოდ სიბნელეს დაინახავს, შემდეგ კი წითელ, ელვარე კოცონს და მის ზემოთ, შავ ცაზე, ვარსკვლავებს. შემდეგ მან დაინახა შავი ფიგურები, რომლებიც მოძრაობდნენ მასსა და ცეცხლს შორის. უეცრად მან გააანალიზა, რომ ის იყურებოდა თავლის კარების გავლით იმ ადგილას, სადაც მას უკანასკნელი ბრძოლა ჰქონდა“ (ლუისი, 2007:122). როგორც ეს უკვე აღვნიშნე, პლატონს „სახელმწიფოში“ აღწერილი აქვს მღვიმე, როგორც ხილული სამყარო, რომელშიც ადამიანები ჯაჭვითაა დამბული და უკან დანთებული ცეცხლის სინათლის მეშვეობით ხედავენ გამოსახულებებს, საგანთა ანარეკლს და აჩრდილებს. პლატონის გამოქვაბულის და შიგ მყოფი პატიმრების მსგავსება ასევე კარგად სჩანს ლუისის მეექვსე წიგნში „ვერცხლის სკამი“. პრინცი, რილიანი, მეფე კასპიანის შვილი, გაიტაცა ჯადოქარმა და მოჯადოვა. ის არის გამოკეტილი და ვერცხლის სკამზე მიბმული მიწისქვეშეთში (underland), რომელიც საკმაოდ ცხად ასოციაციას ქმნის პლატონის გამოქვაბულისა და გამოქვაბულის პატიმრებისა. რილიანისთვის არსებობდა მხოლოდ ის სამყარო, რომელშიც ის იმყოფებოდა და ჯადოქარი, რომელსაც ის მუდმივად ხედავდა. მისი ცნობიერების სივრცე მხოლოდ ამით შემოისაზღვრებოდა, რადგან მისთვის არ არსებობდა მიწისქვეშეთის გარდა სხვა სამყარო, არც კი იცოდა მისი არსებობის შესახებ. როგორც დიგორი ეუბნება ბავშვებს ნარნიის შესახებ, რომ ის ნამდვილი

ნარნიაა და ის, რომელსაც ისინი იცნობდნენ, ასლია ამ ნამდვილი ნარნიისა, ასევე ეუბნება დედოფალი რილიანის დასახსნელად მისულ ბავშვებს და პადლეგლამს (Puddleglum): „თქვენ დაინახეთ ნათურა და წარმოიდგინეთ უფრო დიდი და უკეთესი ნათურა და უწოდეთ მას მზე. თქვენ ნახეთ კატები და წარმოიდგინეთ უფრო დიდი და უკეთესი კატა და მას დაარქვით ლომი. შეხედეთ, თქვენ ვერაფერს ვერ თხზავთ რეალური სამყაროდან კოპირების გარეშე, ჩემი სამყაროდან, ეს არის მხოლოდ ერთადერთი სამყარო. არ არსებობს არც ნარნია, არც ზეციური სამყარო, არც ცა, არც მზე და არც ასლანი“ (Lewis, 2007:;128) - ამბობს ჯადოქარი, რომელსაც უნდა დაარწმუნოს ყველა იქ მყოფნი, რომ სხვა სამყარო არ არსებობს გარდა ის სამყაროსა, რომელშიც ისინი იმყოფებოდნენ ამჟამად.

ამდენად, პლატონის გავლენა კ. ს. ლუისის შემოქმედებაზე საკმაოდ მკაფიოდ ჩანს. ძალიან ახლოსაა „ფორმის“ და „ასლის“ იდეასთან თავისი ახალი, ზეციური ნარნია, რომელიც „უკანასკნელ ბრძოლაში“ გამოჩნდა და რომელსაც ჩვენ მანამდე არ ვიცნობდით. ის ნარნია, რომელშიც ბავშვები მოგზაურობდნენ და მუდმივად მისი გათავისუფლება უხდებოდათ მტრებისგან თუ ჯადოქრებისგან, თურმე ასლია, მოჩვენებითია, წარმავალია.

თავი 7. „ნარნიის ქრონიკების“ გმირები და მათი ინიციაციები

7.1. „ტრადიციული გმირის“ მოდელი

კოსმოსი, სამყარო, რომელშიც ვცხოვრობთ, რომელსაც მითოლოგიური თუ ლიტერატურული ნარატივები აღწერს, შესაქმნის აქტის უნიკალური პროდუქტია. თუმცა შესაქმნე არასოდეს არ არის დასრულებული - ღმერთები, დემიურგები და ადამიანები განუწყვეტლივ ზრუნავენ კოსმიური და სოციალური წესრიგისთვის. „არაერთი მითოლოგიური ნარატივი გვიყვება, რომ ადამიანი ღმერთებმა შექმნეს თავიანთი სამსახურისთვის. ასეთია შუმერული და ბაბილონური თქმულებები. თუმცა იმავდროულად, ადამიანი და მის კვალზე გმირი, როგორც მთელი „კრებსითი“ კაცობრიობის ერთი განზოგადებული სახე, სამყაროში შემოდის, როგორც ღვთაებათა კრეაციების გამგრძელებელი - გმირის გარეშე სამყარო ვერ შეძლებს დემონური, ხთონური ძალების შეკავებას. ამ საღვთო ომში აუცილებელია ადამიანის ჩართულობა“ (თავდგირიძე, 2021:122).

ადამიანის - მითიური გმირის კოსმოგონიური ღვაწლი ფასდაუდებელია. იგი თავისი ჩართულობით გამოფიტულ და განადგურებულ სამყაროს სასიცოცხლო ძალას ჰმატებს, ფეხზე აყენებს და ახანგრძლივებს მის არსებობას მომდევნო განახლებამდე. სამყაროს ქმნის ღმერთი, მაგრამ „კოსმოგონიურ ციკლს აგრძელებს არა ღმერთი, არამედ გმირი, რომელსაც გაცნობიერებული აქვს სამყაროს დანიშნულება“ (Campbell, 1968:291).

კოსმოგონიური ციკლი, როგორც სხვა თავში ვთქვით, უსასრულო განმეორებადობას წარმოადგენს - არსებობა და არარსებობა მუდმივად ენაცვლება ერთმანეთს, ცოცხალი სამყარო ცოცხალი ორგანიზმის კანონზომიერებით ფუნქციონირებს: ახალშობილობის, მოწიფულობის, შუახნისა და სიბერის პერიოდებით, რომელსაც სიკვდილი დაასრულებს. ეს არის სამყაროს არსებობის კოსმიური ფაზების/იუგების მითოლოგიურ-კოსმოლოგიური არქეტიპი, რომლის მოდელსაც ზუსტად იმეორებს კ. ლუისის ლიტერატურული კოსმოგონიური ვერსია - ლომი ასლანის მიერ შექმნილი ნარნიის სამყარო. ნარნიას შესაქმნეს მისი თანმიმდევრული დეგრადაცია მოსდევს: მუდმივად ბოროტების კლანჭებში მომწყვდეული ნარნიელები ნადგურდებიან და კვლავ იკრებენ ძალას განახლებისთვის. ნარნიის გმირების გადასვლა ირეალურ სამყაროში და ამ გზით მათი ჩართვა ნარნიის კოსმოლოგიური სისტემის დინამიკურ პროცესებში, მითოლოგიური არქეტიპის შესაბამისი ფსიქოანალიზური ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა. ჯ. კემპბელის აზრით, „კოსმოგონიური ციკლი უნდა მოვიაზროთ, როგორც გადასვლა უნივერსალური ცნობიერებიდან ღრმა სიზმრის განზომილებაში და სიზმრებში, რომელიც მიისწრაფვის სიფხიზლისათვის სრული ნათელისკენ, შემდეგ კი - ბრუნდება ისევ სიზმრების საშუალებით სამუდამო სიბნელისკენ. ცოცხალი ორგანიზმის მსგავსად გრანდიოზულ კოსმოსშიც ღრმა ძილის შემდეგ ენერგია განახლებულია, დღის ბოლოს კი იხარჯება; სამყარო გადის თავის გზას დაცემიდან განახლებისკენ“ (Campbell, 1968:247). „ნარნიის ქრონიკის“ გმირებიც, როგორც ტრადიციული ეპიური გმირის არქეტიპები, გამოხატავენ ადამიანური ფსიქიკის, ცნობიერების განვითარების გზას.

უფლისწული კასპიანი. როგორც ყველა გმირი, უფლისწული კასპიანიც იმეორებს ტრადიციული გმირის მოდელს. ეს მოდელი, როგორც კემპბელი

აღნიშნავს, არის: განმარტობა-ინიციაცია-დაბრუნება(Campbell, 1968:28). უფლისწული კასპიანი შეესაბამება კემპბელის მიერ გმირის შესახებ შემუშავებული სქემის ზოგიერთ ეტაპებს. თუმცა, კემპელი არ იწყებს გმირის წარმომავლობით, ბავშვობის ეტაპით, რომელსაც ჰანის, რაგლანისა და ფრიზის სქემებში ვხვდებით. მათ მოდელში გმირი აუცილებლად სამეფო წარმომავლობის უნდა იყოს: „გმირის დედა არის სამეფო წარმომავლობის“ (Taylor, 2014:115); „გმირის დედა არის სამეფო კარის ქალი.“ „მამა არის მეფე“ (Raglan, 1936:163).

ამ პირობებს კასპიანი სრულად შეესაბამება თავისი წარმომავლობით. ის არის ნარნიის ნამდვილი მეფე: კასპიან მეათე, კასპიან მეცხრეს ღვიძლი ვაჟი და ერთადერთი მემკვიდრე.

შასტა (უფლისწული კორი). შასტაც ერთერთი გმირია „ნარნიის ქრონიკებისა.“ ის შეეფერება ჰანის, რაგლანის, კემპბელის და ფრიზის სქემებს.

ნარნიის ქრონიკებში ჩვენ ვხვდებით არა მარტო ტრადიციული გმირის მოდელს, არამედ ჩვენი ქვეყნიდან მოვლენილ გმირებს, რომელნიც ნამდვილი მეფეები და დედოფლები ხდებიან ნარნიაში, მათ ყველანაირი დაბრკოლების გადალახვა და უამრავ, სხვა და სხვა მტერთან შებრძოლება უხდებათ. ისინი ნარნიაში, ინიციაციის გავლის გზით მათი სულიერი სრულყოფის და ფიზიკური განვითარების აუცილებლობით ხვდებიან. „განთიადის დამმორჩილებლის მოგზაურობაში“ ლომი ეუბნება ბავშვებს „თქვენს ქვეყანაშიც მნახავთ, მაგრამ იქ სხვა სახელი მქვია. თქვენს სამყაროში ახლა იმ სახელით უნდა გამიცნოთ. ნარნიაში თქვენი სტუმრობის მთავარი მიზანი სწორედ ეს იყო; იქ რომ უკეთ გამიცნოთ, ჯერ აქ უნდა გაგეცანით. ნარნიაში ერთ ერთი მათგანი რომელმაც შინაგანი და გარეგანი გარდატეხა განიცადა, არის იუსტასი.

იუსტასი. შემდეგი გმირი არის იუსტასი, რომელიც უფლისწულ კასპიანთან ერთად მოგზაურობდა სხვადასხვა კუნძულზე. ის ჩვენი ქვეყნიდან ბავშვებთან ერთად სურათიდან მოხვდა კასპიანის გემზე. თუმცა შემთხვევით არაფერი არ ხდება, ეს აუცილებლობით იყო გამოწვეული, რადგან ამ ბავშვში სასწაულებრივად მოხდა მისი სულიერი და ფიზიკური გარდაქმნა. ის მართალია არ არის უფლისწული და არც დაბადებიდან ემუქრება სიკვდილი, მაგრამ მაინც გადის ტრადიციული გმირის გზას, გამგზავრებით, ინიციაციით და დაბრუნებით, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია მისი

სულიერი გარდატეხისთვის. მას უნდა გაეწოდებინათ ინიციატივის გზა, რათა შეეცნო ჭეშმარიტება და თავისი გამოცდილება თავის სამყაროში და ნარნიაშიც გამოეყენებინა.

დიგორი. შემდეგი გმირი, რომელიც ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია, არის დიგორი. ის თავდაპირველადვე გახდა ნარნიის შექმნის მხილველი, თანამომაწილე და თანაზიარი.

დიგორი „ნარნიის ქრონიკების“ ის გმირია, რომელმაც მიიღო გამოწვევა, უპასუხა მოწოდებას და მისთვის საერთოდ უცხო და უცნობ სამყაროში აღმოჩნდა. სწორედ აი აქ იწყება მისი ნამდვილი თავგადასავალი, ინიციატივის გზები, ჭეშმარიტების შეცნობა და მისთვის ახალი სამყაროების აღმოჩენა. სწორედ ეს გმირია, დიგორი, რომელიც ნარნიის შექმნას შეესწრო და მისი თანაზიარი გახდა. ის არის გმირი, რომელმაც პირველმა ნარნიისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი ნაყოფი მოიტანა ლომი ასლანის მითითებით. დიგორი, რომელმაც პირველმა გაიცნო ჯადოქარი ჯადისი, მის ცდუნებას რომ ეცდებოდა მოგვიანებით. დიგორი, რომელმაც მრავალი განსაცდელი გამოიარა, რათა დედა მძიმე სენისგან ეხსნა. მიუხედავად იმისა, რომ ის პატარა ბიჭუნა იყო, ერთი წამითაც არ დავიწყებია ავადმყოფი დედა. ლომის არც შეშინებია, სულ იმის განცდა ჰქონდა, რომ რაღაც ზებუნებრივი, ტრანსცენდენტური ხდებოდა და ის ამ ყველაფრის თანამონაწილე იყო. ის სამყაროს მარადიული წრებრუნვის ფერხულში ჩაება. ის არა მხოლოდ სამყაროს შექმნას შეესწრო, არამედ იმ ნაყოფის წარმომავლობა და ადგილსამყოფელი გაიგო, რომელმაც ჯერ ნარნია იხსნა მრავალი წლის განმავლობაში ბოროტი სულისგან და შემდეგ თავისი დედა საშინელი სენისგან.

ამდენად, „ნარნიის ქრონიკის“ გმირები მიყვებიან ე. წ. ეპიური მაძიებელი გმირის სქემას. კ. ლუისმა ყველა თავისი გმირი შეუსაბამა მითოლოგიური თუ ეპიური გმირის არქეტიპს. აღსანიშნავია, რომ „ნარნიის ქრონიკის“ გმირები განასახიერებენ ზოგადად კაცობრიობას. ამიტომ, ისინი, როგორც ზოგადად მთელი კაცობრიობა, საწყისს უბრუნდებიან, რათა მომავალში გააგრძელონ არსებობა. მომავალში არსებობა კი ისევ საწყისში არსებობაა და სიცოცხლის მარადიული, ტრანსცენდენტული წრებრუნვაა. ასეა გადაჯაჭვული კლავი ლუისთან გმირის მოდელი კოსმოლოგიურ იდეებთან.

დასკვნა

- „ნარნიის ქრონიკებში“ კლასიკურად არის გადმოცემული წყვდიადიდან სიტყვით შესაქმე.
- იგი იმეორებს მითოლოგიურ კოსმოგონიურ არქეტიპებს.
- „ნარნიის ქრონიკებში“ თითოეული პერსონაჟი, გამოხატავს სამყაროს კოსმიური არქიტექტონიკის რომელიმე რგოლს.
- იუგებს/ფაზებს შორის გარდამავალი ესქატოლოგიური კრიზისები გვევლინება „ნარნიის ქრონიკების“ სხვადასხვა წიგნის შემაკავშირებელ სტრუქტურულ ღერძად.
- „ნარნიის ქრონიკები“ უშუალოდ მიჰყვება იუგათაშორისი „გარდამავალი“ ესქატოლოგიების არქეტიპულ სქემას.
- „ნარნიის ქრონიკებში“ მომავლის აპოკალიფსი უკვე შედგა, როგორც ფაქტი.
- ლუისის „უკანასკნელ ბრძოლაში“ იგრძნობა გავლენა ქრისტიანული ესქატოლოგიის, სკანდინავიური მითოლოგიის და ბერძნული ფილოსოფიის.
- „ნარნიის ქრონიკების“ გმირები მიჰყვებიან ე. წ. ეპიური გმირის სქემას. ლუისმა თავისი ყველა გმირი შეუსაბამა მითოლოგიური თუ ეპიური გმირის არქეტიპს.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები აისახა შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. The Cosmic Model and the Literary Transformation of the Creation Myth in Clive Lewis' "The Chronicles of Narnia". ჟურნალი OCERINE International Organization Center of Academic Research, 2022. ინდექსირებულია Web of Science. **INT online ISSN: 2411-183X DOI Number: 10.18769/ijasos.** სტამბული, თურქეთი. Web: www.ocerints.org, email: intoffice@ocerint.org
2. პლატონის „გამოქვაბულის მითის“ მხატვრული ტრანსფორმაცია კლაივ ლუისის „ნარნიის ქრონიკებში“ „აღმოსავლეთმცოდნეობის მაცნე“. ტომი V. ინდექსირებულია **Google Scholar**-ში <https://openjournals.ge/index.php/hos/about>
3. „ციკლური დროისა და „ოქროს ხანის“ ატექტიკი „ნარნიის ქრონიკებში“. ასოციაცია „კულტურათმშორისი ურთიერთობების საზოგადოება“ „კულტურათმშორისი კომუნიკაციები“ #35
4. „ნარნიის“ აღსასრული კლაივ ლუისის „ნარნიის ქრონიკებში“ და ესქატოლოგიურ-აპოკალიფსური მითორელიგიური ტრადიცია“. ასოციაცია „კულტურათმშორისი ურთიერთობების საზოგადოება“ „კულტურათმშორისი კომუნიკაციები“ #35
5. „კოსმოგონიისა და საწყისთან დაბრუნების მითორიტუალის გარდაუვალობა კლაივ ლუისის ნარნიის ქრონიკებში“. იბეჭდება კრებულში (საერთაშორისო კონფერენციის მასალები)-„ჰუმანიტარული მეცნიერებები ინფორმაციულ საზოგადოებაში - III“ –(ISBN 978-9941-462-86-3)